

Kulturhistorisk konsekvensanalys Hästen 21, Stockholm

2017-04-25

Nyréns Arkitektkontor

Kulturhistorisk konsekvensanalys, Hästen 21, Stockholm
2017-04-25

Underlaget är sammanställt av byggnadsantikvarierna Anna Birath, Hannah Schill och Mattias Eklund

Beställare: Pembroke Real Estate

Fotografier Stockholms stad, där inget annat anges.

Innehåll

Inledning	4
Uppdraget	4
Bakgrund	4
Syfte och avgränsning	4
Förutsättningar i gällande lagrum	4
Metod	4

Sammanfattning	5
Påverkan på befintlig byggnad	5
Påverkan på kulturmiljön i det nära stadsrummet	5
Påverkan på stadsbilden	5

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården	7
RAÅ:s riksintressebeskrivning för Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115] 1997-08-18	7
Uttryck för Riksintresset relevanta för Hästen 21	8
Påverkan på riksintresset vid rivning	10
Den nya byggnadens påverkan på riksintresset	11

Påverkan på befintlig byggnad	12
Sammanfattning av byggnadens kulturhistoriska värde	12
Påverkan på byggnadens kulturhistoriska värde	13

Påverkan på det nära stadsrummet	15
Valda vyer	15
Vy 1 från Kungsträdgården- analys av befintlig situation	16
Vy 1 från Kungsträdgården - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	18
Vy 2 från Regeringsgatan norrut - analys av befintlig situation	20
Vy 2 från Regeringsgatan norrut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	22
Vy 3 från Mäster Samuelsgatan västerut - analys av befintlig situation	24
Vy 3 längs Mäster Samuelsgatan västerut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	26
Vy 4 längs Mäster Samuelsgatan österut - analys av befintlig situation	28
Vy 4 längs Mäster Samuelsgatan österut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	30
Vy 5 längs Regeringsgatan söderut - analys av befintlig situation	32
Vy 5 längs Regeringsgatan söderut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	34

Påverkan på stadsbilden	37
Valda vyer	37
Vy 1 från Strömbron - analys av befintlig situation	38
Vy 1 från Strömbron - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	40
Vy 2 från Katarinavägen - analys av befintlig situation	42
Vy 2 från Katarinavägen - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	44
Vy 3 från Galärparken - analys av befintlig situation	46
Vy 3 från Galärparken - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön	48

- Beskrivande och orienterande texter
- Analys av befintlig situation
- Analys av förslags påverkan och slutsatser

Inledning

Uppdraget

Pembroke Real Estate har inom ramen för den pågående planprocessen för kvarteret Hästen 21 gett Nyréns Arkitektkontor i uppdrag att göra en konsekvensanalys rörande påverkan på kulturhistoriska värden.

Tidigare har ett kulturhistoriskt underlag tagits fram som belyser det kulturhistoriska värdet hos byggnaden på fastigheten Hästen 21 och innehåller en kulturhistorisk karaktärisering av kulturhistoriska kvaliteter i omkringliggande gaturum inklusive byggnaden på Hästen 21 samt stadssiluetten sedd ur vissa vyer. Delar av det kulturhistoriska underlaget är hämtat från en antikvarisk förundersökning som tidigare gjorts av White Arkitekter 2014-01-31. Det kulturhistoriska underlaget ingår i konsekvensanalysen. Det har till viss del ändrats, t.ex. har vissa vyer utgått och andra tillkommit.

Syfte och avgränsning

Konsekvensanalysen ska fungera som ett underlag för att bedöma påverkan på olika aspekter av kulturmiljön i den pågående planprocessen som leds av Stockholms stadsbyggnadskontor, inklusive underlag till den MKB som också tas fram.

Metod

Kulturhistoria är berättelsen om hur människan kultiverat sin omgivning. Genom att leva och påverka vår omgivning ger vi hela tiden upphov till nya kulturhistoriska uttryck. Därför har alla delar av staden kulturhistoriska värden då den berättar om hur människor levt, stilideal, ekonomi, hur världen omkring sett ut och mycket annat.

Arbetet har utförts med utgångspunkt från ett kulturhistoriskt perspektiv där alla byggnader, platser och miljöer som aktivt formats av människan

definieras som kulturobjekt. Vilka kulturobjekt i form av byggnader, platser och miljöer som tillskrivs kulturhistoriskt värde beror på vilken kunskap och upplevelse de anses kunna förmedla, samt på hur välbevarade och tydliga de framstår. Traditionellt identifieras kulturhistoriska värden utifrån två perspektiv: en bebyggd miljö som källa till kunskap om historien, respektive en bebyggd miljö som källa till upplevelse av historien. Som källa till kunskap om historien fungerar bebyggelsemiljöerna som fysiska dokument som berättar till exempel om en viss tids samhällsanda, arkitektur, byggnadsteknik eller material. Byggnadsmiljöer som källa till upplevelse av historien bärs t.ex. av den bebyggda rumsligheten, byggnadernas arkitektoniska uttryck, dess material och konstnärliga gestaltning och hur byggnader med sin volym och utformning bidrar till den omgivande miljön.

Förutsättningar i gällande lagrum

Plan- och bygglagen

Enligt PBL 2 kap. 6 § så ska ny bebyggelse utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Vidare så ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

All befintlig bebyggelse omfattas av plan- och bygglagens krav på varsamhet vid ändring, enligt 8 kap. 17 §. Detta innebär att "Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden."

Bebyggelsen i city är kulturhistoriskt klassificerad av Stockholms stadsmuseum. Den kulturhistoriska klassificeringen är ett kunskapsunderlag som ligger till grund för bedömningar vid bygglovgivning och planhandläggning Inom området finns blå-, grön- och gulklassade byggnader. Blåklassade byggnader har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde motsvarande kulturminneslagens fordringar på ett byggnadsminne. Grönklassade byggnader har ett särskilt kulturhistoriskt värde. Gulklassade byggnader har ett visst kulturhistoriskt värde och/ eller ett värde för stadsbilden.

Hästen 21 är grönklassad vilket innebär att byggnadsnämnden utöver det allmänna varsamhetskravet kan besluta om förbud mot förvanskning av byggnaden enligt 8 kap. 13 §. Stadsmuseets motivering till grönklassningen: *"Byggnaden i Hästen 21 präglas av god kvalitet i arkitektoniskt uttryck och materialval. Arkitekten Bengt Lindroos skapade här en pendang till de tidigare byggnaderna för varuhuset NK. I Hästen 21 kan paralleller till Hans Asplunds tillbyggnad i kv Hästen 19 avläsas. Trots stora förändringar, tex genom ighensättningen av arkaden samt de stora förändringarna i bottenvåningen och fönstersättningen i våning två, har byggnaden bibehållit sina goda kvaliteter."*

Miljöbalken

Hästen 21 är belägen i Stockholms innerstad som tillsammans med Djurgården är av riksintresse för kulturmiljövården (AB115) och omfattas av miljöbalkens kap 3 § 6. Där regleras att riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada, d.v.s. att områdets kulturhistoriska värden ska bevaras och skyddas från åtgärder som medför påtaglig negativ kulturmiljöpåverkan.

Sedan 1980-talet har Stockholms stad i samråd med länsstyrelsen pekat ut värdekärnor inom det omfattande riksintresset för att underlätta hantering vid planering och bygglovhantering. Värdekärnorna är områden som är särskilt betydelsefulla för att avläsa och förstå riksintresset.

Värdekärnor i närheten av Hästen 21 är:

- Kungsträdgården,
- Finansens byggnader öster om Kungsträdgården
- Gustav Adolfs torg
- Sergels torg
- Hötorgscity
- Hamngatan
- Kungsgatan
- Birger Jarlsgatan

Kulturminneslagen

Hästen 21 ligger inom fornlämning Stockholm 103:1 som innefattar den del av staden som var bebyggd på 1650-talet. Det innebär att kulturlager från medeltid och 1600-talet kan påträffas vid grävningar i området (mindre troligt just i det av tunnlar underbyggda city). Ingrepp i mark kräver tillstånd från länsstyrelsen enligt 2 kap. 12 §.

Sammanfattning

Påverkan på befintlig byggnad

Förslaget förutsätter rivning av den befintliga byggnaden på fastigheten. Det innebär att en grönklassad, kulturhistoriskt särskilt värdefull byggnad försvinner.

Byggnaden har tillkommit under Norrmalsregleringen och är en representant för årsringen ”det modernistiska city”. Det är en särpräglad byggnad ritad av en av de mer framstående och namnkunniga arkitekterna i Sverige under efterkrigstiden, Bengt Lindroos. Hans arkitektur är tydligt igenkännbar och utformad efter platsens förutsättningar. Byggnaden hör inte till hans mest kända, men bär tydligt hans signum. Byggnaden på Hästen 21 utformades i samspel med omgivningen på flera olika vis, vilka med tiden försvunnit. Idag finns anpassningen till den klassiska stenstaden och samspelet med NK och NK:s tillbyggnad bevarat.

Påverkan på kulturmiljön i det nära stadsrummet

Funktion

Den föreslagna nya byggnaden har liksom nuvarande byggnad i huvudsak lokaler för kontor och handel, funktioner som naturligt hör samman med det centrala läget i innerstaden och med Stockholm som ett kommersiellt centrum i Sverige. Den kommersiella funktionen renodlades i det modernistiska city under efterkrigstiden och bostäderna försvann. En mindre del av fastigheten innehåller också bostäder som ett svar på stadens strävan att återfå en funktionsvariation och för att skapa liv i city under större delen av dygnet. Funktionerna innebär fler entréer i bottenvåningen vilket skapar mer liv i gatumiljön jämfört med idag. De föreslagna funktionerna berikar därmed innerstaden.

Byggnadssätt

Den föreslagna byggnaden inordnar sig i innerstadens kvartersstruktur och byggnadssätt. Dess klassiska fasaduppbyggnad med särskiljande bottenvåning och tillbakadragna takvåningar följer den gängse utformningen på Stockholms malmar. Huvudfasaden är måttligt expressiv med en symmetrisk uppbyggnad. Den rasterartade fasaden har jämna bjälklagshöjder utan utkragningar och en klassisk fönstersättning med vertikala fönsteraxlar. Fasadmaterialet anknyter till det moderna citys mer påkostade bankbyggnader med fasader i sten och glas och takvåningar i plåt och glas. Även den rakt skurna takfotslinjen anknyter till den modernistiska bebyggelsen i City.

Skalförskjutning

Under det senaste decenniet har ett antal byggnader i City höjts med 1-3 våningar. Det har medfört mer varierade och uppbrutna gaturum. Den föreslagna byggnaden på Hästen 21 följer denna trend. Byggnaden skiljer ut sig i närmiljön genom sin större skala, framför allt genom den högre takfotshöjden, men även genom generösare våningshöjder och en modern fasadutformning med våningshöga fönsteröppningar. Storskaligheten är ett tydligt nutida uttryck som bryter mot kvartersstadens sammanhållna, historiskt framvuxna, karaktär, där byggnaderna har en begränsad och likartad takfotshöjd och en mer finmaskig fasadbehandling. Storskaligheten dominerar över omgivningen och riskerar att visuellt förminska betydelsen av omgivande byggnader.

Samspel med omgivande byggnader

Byggnadens fasadutformning är inte fastlagd. Beroende på hur fasaderna utformas kan ett samspel med omkringliggande byggnader åstadkommas.

Anpassning till topografin

Byggnaden förhåller sig till topografin genom att trappa upp längs med Mäster Samuelsgatan, både vad gäller takfoten och butiksvåningen. Den är däremot inte anpassad till byggnadsskalan längre upp på Mäster Samuelsgatan. Först på Brunkebergsåsens krön är en byggnad planerad som kommer att överstiga takfotshöjden på Hästen 21. Anpassningen till topografin är därför bristfällig.

Värdekärnor

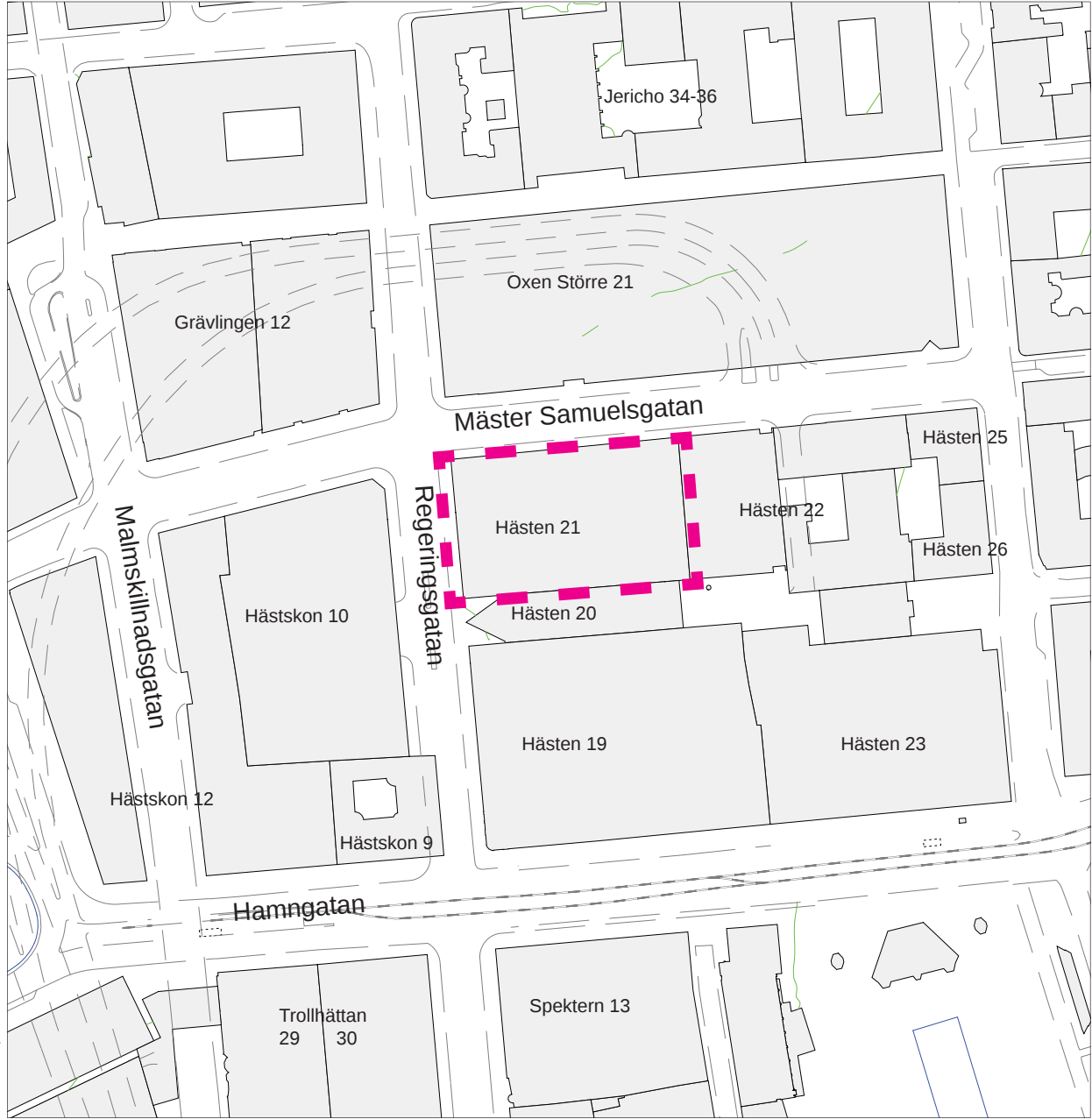
Byggnaden ligger utanför de utpekade värdekärnorna i riksintresset och har marginell påverkan på omkringliggande värdekärnor.

Påverkan på stadsbilden

Byggnaden avtecknar sig genom sina takvåningar i siluetten. De innebär en mindre höjning av siluetten i en del av staden där siluetten redan förändrats. Påverkan på siluetten bedöms därför som begränsad.

Takvåningarna har en utformning som är avsedd att smälta in i stadens varierade taklandskap. De har en mörkare färgton som inte verkar dominerande i vyer över staden, men omfattande glasytor mot söder gör ändå att takvåningarna inte smälter in helt i taklandskapet.

Byggnadens höjd, framför allt östra hisstornet, påverkar landmärket Johannes kyrka negativt i vyn från Katarinavägen.

Grundkarta och ortofoto
över kvarteret Hästen 21
med omgivning.
© Stockholms
stadsbyggnadskontor

Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården

Riksantikvarieämbetets riksintressebeskrivning för Stockholms innerstad med Djurgården [AB 115] 1997-08-18

*Motivering:
Storstadsmiljö, präglad av funktionen som landets politiska och administrativa centrum sedan medeltiden och de mycket speciella topografiska och kommunikationsmässiga förutsättningarna för handel, samfärdsel och försvar. Utvecklingen inom stadsplane- och byggnadskonsten har fått särskilt tydliga uttryck med alla epoker från medeltiden till nutid väl representerade.
Residensstad, domkyrko- och universitetsstad samt viktig sjöfarts- och industristad.
(Stiftsstad, Skolstad).*

*Uttryck för riksintresset:
Uttryck för funktionen som huvudstad och förvaltningsstad alltsedan medeltiden, men särskilt från 1600-talet och framåt. Kungliga miljöer, byggnader för rikets och länets förvaltning, kulturinstitutioner och annan bebyggelse som sammanhänger med funktionerna som huvudstad och länsstad.*

Den medeltida storstaden med tät stenbebyggelse. Staden mellan broarna, ”Gamla Stan” som i gatunät och bebyggelse främst speglar Stockholms uppkomst och utvecklingen under olika skeden av medeltiden och 1500-talet, med den äldsta delens planmönster av stora oregelbundna kvarter innanför långgatorna och den senare medeltidens karaktäristiska ”revbensmönster” med små smala gränder ner till vattnet. Kyrkorna och de många husen med medeltida murverk, gaturummens och torgens karaktär. Bevarade rester av det äldsta gatunätet på Södermalm. Kyrkor på malmarna,

som genom läge, namn och till en del murverk bevarar minnet av medeltidens och 1500-talets stad.

1600-talets starkt expansiva stad, med stadsplanestruktur, de offentliga rummen och bebyggelsen. Gamla Stans yttre ”årsring”, med Skeppsbroraden, Nygatskvarteren och slottsområdet. Riddarholmen och Blasieholmen. Det stora reglerings- och utbyggnadsområdet på malmarna, med planstruktur, kyrkor, offentliga byggnader och bostäder. Den förindustriella stadens spridning av verksamheter och sociala skiktning i boendet.

Områden med stenhus från 1600-, 1700- och första delen av 1800-talet, både för aristokratin, den nya klassen av rika borgare och för ett lägre borgerligt skikt - stads-palats, malmgårdar, borgargårdar samt även äldre parker och inslag av grönska. De lägre samhällsklassernas småskaliga trähus i stadens dåvarande ytterkanter och otillgängliga delar.

Det sena 1800-talets stadsbyggande med esplanadsystemet och gator av olika bredd och karaktär, och byggnader i bestämda hushöjder. Villastaden, nya typer av offentliga byggnader, folkrörelsebyggnader och -miljöer, kommunaltekniska anläggningar och parker. Genombrotts-gator och områden planlagda som ”ny stadsdel” i enlighet med 1874 års byggnadsstadga. Den täta och enhetliga stenstadsbebyggelsen.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling. Lärkstaden, Diplomatstaden,

Birkastan, Röda Bergen, Kungsgatan och andra miljöer som återspeglar stadsplanering och bebyggelseutvecklingen under århundradets inledande årtionden. Terränganpassade planer, storgårdskvarter, men även fullföljandet av den äldre rutnätsstaden. Parkanläggningar och grönska, innerstadens koloniträdgårdar. Uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, så som Gärdet, Slussen och Hötorgscity. Smalhusområdet Abessinien i Hjorthagen.

Sjöfarts-, handels- och industristaden. Hamnanläggningar från skilda tider och byggnader som hör ihop med flottan och sjöfarten. Skeppsholmen och Kastellholmen, delar av Djurgården, Beckholmen.

Kontor, bankpalats, försäkringsbolag, varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader.

Industrimiljöer som speglar Stockholms betydelse som industristad alltsedan 1600-talet, bland annat Barnängen, Kungliga Myntet, Ludvigsberg, Almgrens sidenväveri och de många bryggerierna.

Det vetenskapliga, intellektuella och religiösa livets byggnader och miljöer. Observatoriet, den gamla tekniska högskolan och byggnader och miljöer som hör samman med det gamla universitetsområdet. Byggnader för akademier och lärda samfund. Bibliotek, utställningslokaler och de många museerna. Institutionsbältet på Norra Djurgården. Bergianska trädgården.

Nöjetslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Teatrar och konsertsalar, Gröna Lunds tivoli och andra nöjesetablissemang. Anrika restauranger och värdshus, ordenshus och lokaler för olika sällskap, Skansen, Fåfången, idrottsanläggningar, parker och flanörstråk. Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap, med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark. Utvärdshus, slott och villor med omgivande parker från 1600- och 1700-talen och senare.

Andra stockholmska särdrag som anpassningen till naturen, fronten mot vattenrummen och Stockholms inlopp, både från Saltsjön och Mälaren. Vyerna från viktiga utsiktspunkter, blickfång, kontakten med vattnet. De tydligt avläsbara ”årsringarna” i stadsväxten Stenstadens tydliga yttre gräns. Stadssiluetten med den begränsade hushöjden där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden. Byggnader och miljöer med anknytning till konstnärliga verk och historiska personer.

Uttryck för riksintresset relevanta för Hästen 21

Ur uttryckstexten för riksintresset har här, för Hästen relevanta, delar tagits ut. De skrivs nedan som kursiverade rubriker och följs av kommentarer.

Uttryck för funktionen som huvudstad från 1600-talet och framåt samt kungliga miljöer

Funktionen som huvudstad bärs främst av att landets administrativa centrum och dess byggnader finns representerade i staden så som Slottet och Riksdagshuset men även av byggnader och miljöer ursprungligen relaterade till Kungahuset t.ex. Operan, Dramaten och Kungsträdgården. I Kungsträdgården låg på 1600-talet Jacob de la Gardies palats Makalös, och parken var en privat lustträdgård. I slutet av 1600-talet togs slottet över av kronan och användes bl.a. som livrustkammare och i slutet av 1700-talet kom ytterligare en ny era då kungliga dramatiska teatern flyttade in. År 1825 brann palatset ner till grunden under en föreställning och byggdes aldrig upp igen och 1866 hölls den första internationella konst- och industrimässan (Stockholmsutställningen) på platsen. Idag är Kungsträdgårdens värde i staden dess kombinerade funktion som historisk plats och sedan lång tid tillbaka plats för nöje och rekreation för invånarna.

Huvudstadens politiska och kamerala funktioner och dess ämbetsverk har historiskt sett attraherat en större akademiskt utbildad befolkning,

något som i ett land med få stora städer blir särskiljande för huvudstaden. Traditionellt har den ekonomiska och den politiska makten varit mycket tätt sammanflätade och huvudstaden har därför haft en relativt stor andel kapitalstarka invånare vilket satt sin prägel på både planstruktur och byggnadsbestånd. Staden har fått ett brett handelsutbud med många handelslokaler, särskilt i centrala lägen, samt tidigt exklusiva handelsetableringar och varuhus. Huvudstaden har även med självklarhet varit där de stora bankerna placerat sina huvudkontor, vilket länge präglat stadens kärna. Den kapitalstarka klassen i huvudstaden har även präglat bostadsbeståndet som i vissa delar är mycket påkostat och representativt. Även den stora andelen representativa byggnader för en väl bemedlad klass under toppskiktet präglar stadens malmar. De arkitektoniska influenserna har ofta varit internationella, ofta utförda med hög arkitektonisk klass, till skillnad från övriga städer i riket som i äldre tider ofta haft huvudstaden som referens.

Sammantaget kan sägas att funktionen som huvudstad har många skepnader men främst skiljer den sig från andra stora städer i landet genom att rikets administrativa och kulturella byggnader finns där samt att bebyggelse från olika tider som förutsätter en stor kapitalstark klass är väl representerad.

Hästen 21 är en kommersiell fastighet som inordnar sig i ovanstående byggnadstradition. Fastigheten ingår inte i någon värdekärna men ligger i direkt anslutning till Hamngatan och Kungsträdgården.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande så som Hötorgscity

1900-talets stadsbyggande och uttryck för det moderna välfärdssamhället har många uttryck. Här återfinns bl.a. det oregelbundna nationalromantiska byggandet på stadens höjder, 1920-talets storgårdskvarter, 1930-talets sammanflätning av stad och park, 1950-talets punkthus och det modernistiska city.

Norrmalmsregleringen är den mest omfattande cityomvandlingen som genomförts i Sverige och ett av efterkrigstidens största nybyggnadsprojekt i Europa. Det omdanade City karaktäriseras av breda gaturum kantade av storskaliga fastigheter där horisontellt betonade byggnader kontrasterar mot högre accenter.

En stark faktor i omvandlingen handlade om att möta den kraftigt ökande trafiken. I city innebar den bland annat tunnlar, kraftigt breddade gator, bilfria gator och torg och byggnader försågs med ett nät av terrasser och gångbroar för att separera gående och bilar.

Den nya bebyggelsen uppfördes under en längre period varför byggnadernas arkitektoniska uttryck skiljer sig åt. Byggnader som är uppförda under 1950-talet har oftast en lättare karaktär med blanka fasadskivor av olika slag eller glasade fasader. På 1960-talet blir fasaderna tyngre, med större murverkan och djupare fasadrelief och materialen skiftar till grövre stenmaterial, betong och mörkare kulörer. Mot slutet av cityomvandlingen när opinionen börjat svänga från sanering till bevarande anpassas den nya bebyggelsen till den omgivande äldre staden. Det handlar om en anpassning i volymverkan och variation i uttrycket som bryter ner storskaliga fastigheter samt fasader som i material och kulör anknyter till äldre byggnader.

Hästen 21 ligger vid de modernistiska gaturummen vid Mäster Samuelsgatan och Regeringsgatan där det sena 1800-talets förhållande mellan hushöjd och gatubredd förändrats under cityomvandlingen. Hästen 21 hör till citys lägre, horisontellt betonade, byggnader. Närliggande högre accenter är Kungstornen och Hötorgsskraporna. Hästen 21 har tillkommit i den senare delen av cityomvandlingen och har getts ett uttryck som anknyter till den omgivande äldre stenstaden. Den är kulörmässigt besläktad med närliggande byggnader som bland annat Backström och Reinius PK-huset (1972-80).

Varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader

Varuhuset NK är med sin tidstypiska och påkostade utformning en tidsströmning med internationella förebilder och är en symbol för handeln i city. NK-klockan tändes 1939 och var på sin tid Europas största roterande skylt. Ursprungligen satt klockan på det 45 meter höga telefontornet i kvarteret Trollhättan men monterades ned år 1952 i samband med att tornet revs och placerades istället på en 25 meter hög mast på varuhusets tak. NK har byggts på och till genom åren, där den främsta tillbyggnaden utfördes av Hans Asplund 1961-63.

Hästen 21 representerar med sin kombinerade kontors- och handelsfunktion en mer allmän del av det kommersiella city. Byggnaden är den sista i en serie av byggnader som anpassats till det ursprungliga NK-huset genom att dess högst medvetna förhållande till Asplunds tillbyggnad, vilket ger byggnaden en koppling till riksintresseuttrycket som är starkare än summan av byggnaden i sig.

Anpassningen till naturen

Anpassningen till naturen visar sig i city främst genom att byggnaderna på ett traditionellt sätt följer landskapets topografi och på ett mer modernistiskt vis accentuerar dess höjdryggar med höga byggnader. Att topografin kan läsas även

i det byggda är en kvalitet som bedöms höra till riksintresset.

Hästen 21 ligger i Brunkebergsåsens sluttning. Bebyggelsen trappar upp mot Brunkebergsåsens krön vilket gör åsen läsbar som höjdrygg i staden.

Vyer, blickfång och stadssiluett

Vyerna från viktiga utsiktspunkter innefattar möjligheten att se olika landmärken som berättar om staden, dess historia, utveckling, årsringar och att på håll kunna uppleva, orientera sig i och förstå staden.

I riksintresset beskrivs stadens siluett som en homogen lägre massa med begränsad höjd där i stort sett bara kyrktornen och offentliga byggnader tillåts höja sig över mängden. Som komplement till denna beskrivning visar panoramor från Södermalm att staden reduceras till enkla former, plana vattenrum, block av tät bebyggelse med en sammanhållen låg siluett och en krans av stenskodda kajer. Över den sammanhållna siluetten tecknar sig strödda landmärken som visar vad som under olika tider tillåts höja sig över resten av stadens byggnader.

De äldsta landmärkena utgörs av stadens sirliga kyrktorn samt det kungliga slottets storslagna och dominerande horisontal som manifesterar den kungliga makten och det omfattande kyrkliga inflytandet fram till 1900-talet.

Från det sena 1800- och tidiga 1900-talet återfinns stadens förvaltning i offentliga byggnader vid vatten eller med torn över den lägre bebyggelsemassan, bland annat Stadshuset, Rådhuset, Kungliga tekniska högskolan och Nordiska museet. Även tekniska försörjningsanläggningar började ta plats i siluetten, idag representerade av en mängd skorstenar, Gasverkets fjärde gasklocka, Frihamnens siloanläggningar, radiomasterna i Nacka och slutligen Kaknäs tv-torn. Kungstornen från 1920-talet med sina kontor och kommersiella innehåll är Stockholms första skyskrapor uppförda med amerikansk inspiration.

På 1950-talet uppfördes en mängd höga hus i staden med ett tjugotal våningar. Den modernistiska stilen innebar platta tak med rak avslutning mot himlen, i motsats till de tidigare, mer sirligt siluettskapande, byggnaderna. I innerstaden är de höga husen koncentrerade till Stockhomsåsens sträckning och järnvägsdragningen, samt i det så kallade tullsnittet där stenstaden upphörde. Det rör sig främst om kontorshus, t.ex. Wenner-Gren center, Bonnierhuset och Skatteskrapan. Höghusformen ansågs också vara ett yteffektivt sätt att bygga små studentlägenheter, t.ex. sjuksköterskebostäder vid St. Görans sjukhus och studenthemmet Nyponet vid KTH.

De fem Hötorgsskraporna vid Brunkebergsåsen utgör en tydlig årsring i stadens siluett och

markerar stadens nya kommersiella och kommunikationsmässiga centrum skapat under årtiondena efter andra världskriget.

De senaste 20 åren har innerstaden förtätats. Flera kontorshus i det moderna city på södra Norrmalm har byggts på med upp till tre våningar vilket har inneburit en gradvis höjning av silhuetten. Höga hus är ett annat sätt att förtäta staden. Än så länge har få höga hus kommit till utförande, men de som uppförts eller planeras innehåller framför allt kommersiella lokaler, en manifestation som speglar vår tids samhälle där handelns roll ökat. I stadens siluett märks därför Stockholm Waterfront Building och det nya hotell Continental.

Hästen 21 hör idag till byggnadsmassan med begränsad hushöjd i staden.

Årsringarna i stadsväxten

Norrmalsregleringen präglar city sedan 1950-talet, se *1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande så som Hötorgscity*.

Hästen 21 tillhör den typ av byggnader som uppfördes i saneringens slutskede.

Påverkan på riksintresset vid rivning

Uttryck för funktionen som huvudstad från 1600-talet och framåt samt kungliga miljöer

Hästen 21 är en fastighet som inordnar sig i den kommersiella byggnadstradition som emanerat ur funktionen huvudstad och kommersiellt centrum.

Om byggnaden rivs försvinner detta uttryck. Det kan dock återfås av en ny byggnad med liknande funktion.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande så som Hötorgscity

En rivning innebär en negativ påverkan på uttrycket för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, då en byggnad som hör till citysaneringens senare fas försvinner. Många av byggnaderna från denna tid står inför hot om rivning eller förändring varför rivningarna på sikt kan få en kumulativ effekt.

Varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader

En rivning påverkar uttrycket negativt genom att en av näringslivets byggnader från tidigt 1970-tal försvinner, samtidigt en byggnad som har ett tydligt arkitektoniskt förhållningssätt till NK, främst dess tillbyggnad.

Om en ny byggnad som som manifesterar riksintressets uttryck ersätter befintlig byggnad förblir påverkan på riksintreset oförändrat.

En ny byggnad kan inte ersätta det historiska förhållningssättet till NK, men väl skapa ett nytt tidslager och förhållande till NK.

Anpassningen till naturen

En rivning av byggnaden innebär att en byggnad som är anpasad till topografin försvinner. Den kan ersättas med en ny byggnad som på samma sätt förhåller sig till topografin utan att riksintreset påverkas negativt.

Vyer, blickfång och stadssiluett

Hästen 21 hör till byggnadsmassan med begränsad hushöjd i staden. Om byggnaden ersätts med en byggnad med liknande höjd påverkas inte detta uttryck.

Årsringarna i stadsväxten

Se uttrycket *1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande så som Hötorgscity*.

Den nya byggnadens påverkan på riksintresset

Uttryck för funktionen som huvudstad från 1600-talet och framåt samt kungliga miljöer

Den föreslagna byggnaden på Hästen 21 inordnar sig i den kommersiella byggnadstradition som emanerat ur funktionen huvudstad och kommersiellt centrum. En del av fastigheten utgörs av bostäder. Därigenom bidrar byggnaden till att återskapa en historisk funktionsblandning i City, till stora delar bortbyggd under Norrmalmsregleringen.

1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling, uttryck för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande så som Hötorgscity

Byggnaden med sin större skala bryter mot den samlade bebyggelseskalan i det närmaste stadsrummet. Den riskerar genom sin högre skala att dominera över byggnader i dess närhet.

Varuhus och andra handelns och näringslivets byggnader

Den föreslagna byggnaden har en huvudsaklig funktion som handel- och kontorsbyggnad. Den är ett nutida tillskott till denna kategori av byggnader i Stockholms innerstad.

Byggnadens skala riskerar att påverka varuhuset NK:s arkitektur negativt.

Byggnadens fasader är ännu inte utformade. Dessa kan gestaltas så att en ny intressant sekvens av arkitektoniskt besläktade byggnader skapas.

Anpassningen till naturen

Byggnaden förhåller sig till topografin genom att trappa upp längs med Mäster Samuelsgatan. Den är däremot inte anpassad till byggnadsskalan längre upp på Mäster Samuelsgatan. Först på Brunkebergsåsens krön planeras en byggnad som överstiger takfotshöjden på Hästen 21. Anpassningen till topografin är därför bristfällig och påverkar riksintresset till viss del negativt.

Vyer, blickfång och stadssiluett

Byggnaden avtecknar sig genom sina takvåningar i siluetten. De innebär en viss höjning av siluetten i en del av staden där siluetten redan förändrats. Påverkan på siluetten bedöms därför som begränsat negativ.

Takvåningarna har en utformning som smälter in i stadens varierade taklandskap. De har en mörkare färgton som inte verkar dominerande i vyer över staden, men omfattande glasytor. Genom en bearbetning av glasytorna mot söder kan en bättre anpassning till taklandskapet åstadkommas.

Byggnaden skymmer delvis landmärket Johannes kyrka i vyn från Katarinavägen. Framför allt påverkar det östra hisstornet kyrktornet negativt.

Årsringarna i stadsväxten

Den föreslagna byggnaden speglar, tillsammans med andra samtida byggnader i city, vår tid. Byggnaderna utgör dock inte någon tydlig årsring då de förekommer utspridda och inte är resultat av en sammanhållen plan.

Värdekärnor

Byggnaden ligger utanför de utpekade värdekärnorna i riksintresset och har marginell påverkan på omkringliggande värdekärnor.

Påverkan på befintlig byggnad

Sammanfattning av byggnadens kulturhistoriska värde

Den befintliga byggnaden är en källa till upplevelse av historien. Dess tidigt postmoderna arkitektur har ett *arkitektoniskt värde* som grundar sig i de estetiska egenskaper som den skarpa volymen, artikulationen i fasaden, den repetitiva fönstersättningen och fasadens successiva övergång från öppen till mer sluten från bottenvåningen upp till kontorsvåningarna.

Huset är en typisk representant för Lindroos arkitektur vars kännetecknen är en skulptural behandling av volymer, symmetri i fasader och planer, materialitet i fasaduppbyggnaden, fönsterformerna samt användningen av geometriska element. En stor del av det *arkitektoniska värdet* kommer från det sätt på vilket bygganden bygger vidare på Hans Asplunds tillbyggnad till NK. Hans Asplunds tillbyggnad har på ett karaktärsfullt och väl modererat sätt tagit upp uttryck, fasadorganisation och geometri hos NK:s gavelfasad samtidigt som tillbyggnaden fått sin tids uttryck. Lindroos har fört detta grepp vidare och gjort en byggnad som tar upp, volymverkan, fasadorganisation och geometriska element hos Hans Asplunds tillbyggnad samtidigt som han givit den ett lättare och mer lekfullt uttryck. Genom att Lindroos fortsatt förhålla sig till befintlig arkitektur bildar kvarteret Hästen på Regeringsgatan en arkitektonisk 1900-tals sekvens med tre årsringar arkitektonisk tolkning av ett tema.

Byggnaden har under åren förändrats och det *arkitektoniska värdet* har då minskat något. Bottenvåningens ursprungligen öppna pelararkader har byggts in, första våningens glaspazier har förstörats mot Mäster Samuelsgatan och fått nya grövre profiler och delvis opaka glas. Byggnaden

har byggts på och dess gårdar har omgestaltats. Trots dessa förändringar bevarar byggnaden sin karaktär genom sin anpassade takfotshöjd, fasaduppbyggnad och materialitet i gaturummet.

Interiören har ett *begränsat arkitektoniskt värde* då den byggts om kraftigt i omgångar och våningsplanen i princip saknar ursprunglig inredning. Bottenvåningens huvudentré har ändrats men bevarar marmorgolv och marmorbeklädda väggar, troligen ursprungliga, samt det runda trapphuset. Även hissentréerna på våningsplanen bevarar dessa delar. I hisschakten sitter ursprunglig konst av Lena Lindqvist, vilken kan beskådas som filmliknande sekvenser genom fönster i hissorgen under färd. Dessa är dock inte arkitekturbundna.

Huset har ett *miljöskapande värde* i det nära stadsrummet, särskilt söder om Mäster Samuelsgatan. Dess volym, fasaduppbyggnad och materialitet gör den till en integrerad del av stenstadsbebyggelsen i det centralt belägna rutnätskvarteret. Tillsammans med Parkaden, Hästskopalatset, NK, Asplunds tillbyggnad och entrébyggnaden till NK bildar den en miljö som kännetecknas av byggnader med verkshöjd och vars arkitektur tydligt uttrycker sin tid. Norr om Mäster Samuelsgatan har sammanhanget delvis gått förlorat. Från att ha tillhört en grupp senmodernistiska byggnader färgsatta i en varm färgskala, står den rödbruna Hästen 21 idag ensam kvar i en relativt gråbeige omgivning.

Byggnaden är en källa till kunskap om historien. Den har ett *arkitekturhistoriskt värde* som en tidig representant för postmodernismen i Sverige och som uttryck för Bengt Lindroos arkitektoniska

särart. Gestaltningen har släktskap med t.ex. Metrohuset i Södertälje, Vägaren 25 (bostadshus på Folkungagatan i Stockholm) och Kaknästornet.

Byggnaden uppfördes ursprungligen som affärs- och kontorshus, en funktion det fortfarande har. Den nuvarande hyresgästen Nordea, håller dock på att flytta från kontorslokalerna in i det nybyggda grannhuset med moderna lokaler bättre anpassade för verksamheten. Bottenvåningens affärslokaler utökades i samband med att arkaderna byggdes in och används idag fortsatt för affärsverksamhet. Den *kontinuerliga användningen* som affärs- och kontorshus utgör en del av byggnadens kulturhistoriska värde.

Påverkan på byggnadens kulturhistoriska värde

Påverkan på byggnadens arkitektoniska värde

Byggnaden har ett arkitektoniskt värde i sig beroende på dess tidstypiska men ändå personliga karaktär som trots fasadändringar är fortsatt välbevarad. Detta värde går helt förlorat vid en rivning.

Det arkitektoniska värdet av Bengt Lindroos särpräglade arkitektur försvinner vid en rivning. Samtidigt försvinner en platsspecifik byggnad med ett utpräglat arkitektoniskt förhållningssätt till NK och NK:s tillbyggnad. Det arkitektoniska mervärdet av den med tiden utvecklade sekvensen av byggnader med uttalat förhållningssätt till varandra decimeras.

Påverkan på byggnadens miljöskapande värde

Om Hästen 21 rivs försvinner dess miljöskapande värde vid hörnet Regeringsgatan – Mäster Samuelsgatan. Stenstadens gaturum med bestämt förhållande gatubredd – byggnadshöjd – fastighetsstorlek har i det modernistiska gaturummet extrapolerats till ett bredare gaturum – något högre byggnader – sammanslagna fastigheter. Vid en rivning tappar det höjdmässigt samkomponerade modernistiska gaturummet en komponent till (tidigare har gaturummets proportioner förskjutits av de nya höjderna i kvarteret Hästen 22 och Grävlingen). Rumsligheten kan dock återskapas om byggnaden som ersätter Hästen 21 får samma eller liknande höjd i gaturummet.

Den modernistiska och senmodernistiska

miljön, som speglar en viss tid och till viss del samkomponerats, tappar vid rivning ytterligare en tidstypisk komponent. Tidigare har Grävlingens modernistiska arkitektur försvunnit, Oxen störres senmodernistiska arkitektur ändrats och Hästen 22:s postmoderna arkitektur försvunnit. Om Hästen 21 rivs finns endast Hans Asplunds tillbyggnad till NK och Parkaden kvar med bevarad karaktär.

De senmodernistiska byggnadernas anpassning till den anslutande klassiska stenstaden som framför allt yttrar sig i volymer anpassade till topografin, fastigheter uppdelade i mindre volymer, användandet av putsade fasader och/eller en varm färgskala har till största delen försvunnit och därmed även största delen av dess kulturhistoriskt sett miljöskapande värde. Dessutom har arkader och förbindande broar försvunnit. Grävlingens uppdelade volymer har byggts ihop och den varmt röda grova putsen har ersatts med en slät vit puts med mindre materialitet. Oxen störres uppdelade volymer har delvis byggts bort och kvarvarande volymer som tidigare hade en varierad varm gul-röd färgsättning har fått en ensartad gråbeige kulör. Uppdelningen av Hästen 22 i två byggnader mot Mäster Samuelsgatan har ersatts av en byggnad, medan de båda tidigare byggnadernas varma färgtoner delvis återfinns i det nya Mästerhuset. Ensamt kvar står Hästen 21 med sin varmt roströda puts. Om Hästen 21 rivs försvinner den sista tydliga delen av senmodernismens miljö, en del som redan på grund av omgivningens förändring förlorat det mesta av sitt sammanhang.

Påverkan på byggnadens arkitekturhistoriska värde

Byggnadens värde som en tidig postmodernistisk byggnad i Sverige försvinner vid en rivning.

Byggnadens arkitekturhistoriska värde som en del av Bengt Lindroos produktion försvinner. Byggnaden hör inte till Bengt Lindroos mer kända ikonbyggnader såsom Kaknästornet, Söderledskyrkan och det småskaliga kvarteret Drottningen på Glasbruksgatan, men är ändå betydelsefull genom sitt platsspecifika uttryck förenat med arkitektens egenart.

Byggnadens arkitekturhistoriska värde som en del av Norrmalmsregleringen sista fas försvinner vid en rivning. Arkitekturströmningarna förändrades under citysaneringens gång, från 1950-talets lätta curtain wallfasader, 1960-talet tyngre fasader med murverkan och utpräglad materialitet och slutligen med Hästen 21 med det sena 1960-talets, tidiga 70-talets fasader som i större grad anknöt till den äldre omgivande staden i material och kulör.

Påverkan på det nära stadsrummet

Valda vyer

Karaktäriseringen har gjorts utifrån fem vyer mot fastigheten Hästen 21. Vypunkterna är markerade på lodfotot till höger.

För respektive vy görs en analys av den befintliga situationen - *stadsrummet och arkitekturen*.

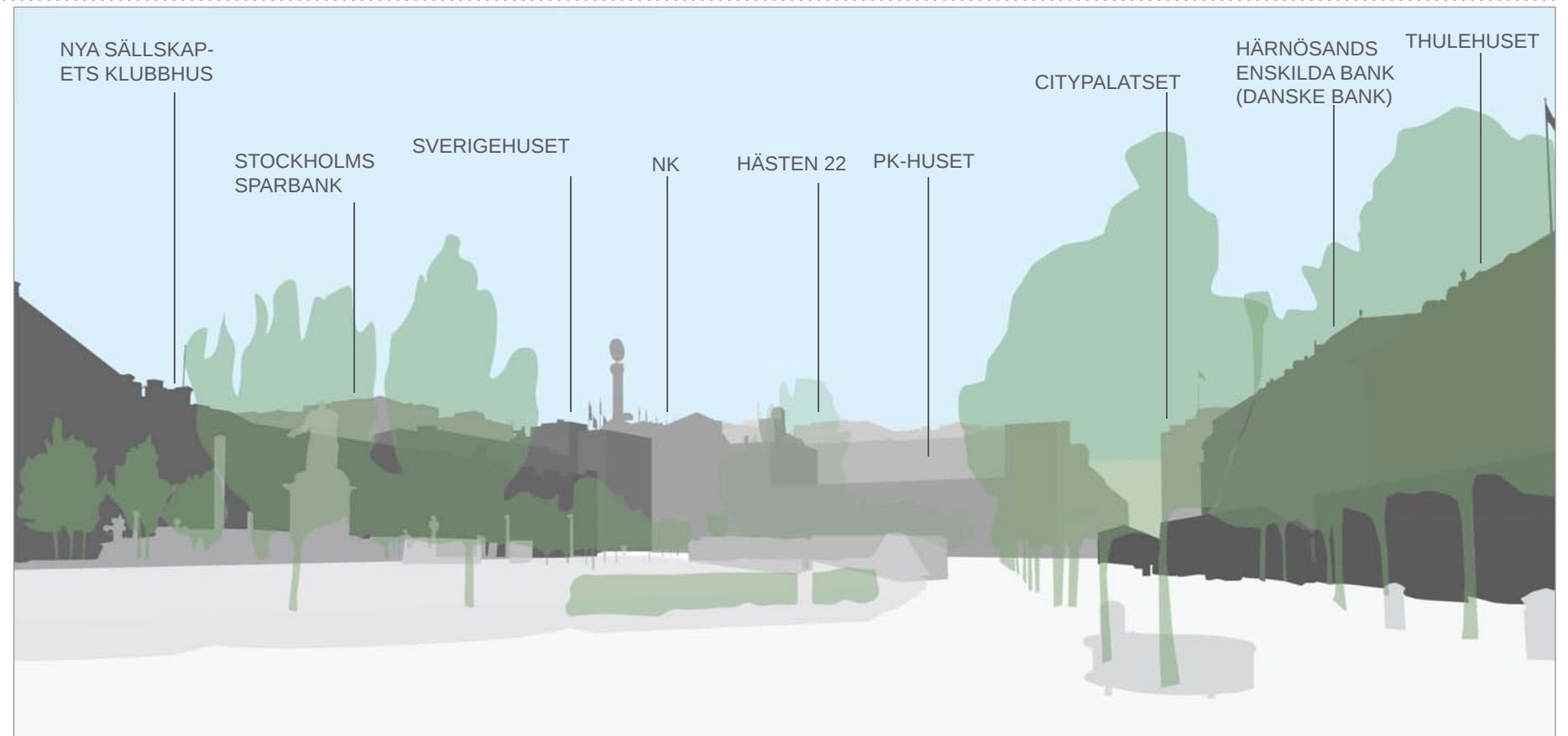
Analysen av en vy görs från en specifik punkt som får representera en plats eller vyn längs ett gaturum. Oftast upplevs staden i sekvenser längs en linje, i ett växelspel mellan rörelse och stillastående.

1. Vy från Kungsträdgården
2. Vy längs Regeringsgatan norrut
3. Vy längs Mäster Samuelsgatan västerut
4. Vy längs Mäster Samuelsgatan österut
5. Vy längs Regeringsgatan söderut

▼ Påverkan på det nära stadsrummet

Vy 1 från Kungsträdgården - analys av befintlig situation

Stadsrum

Kungsträdgården är en av Sveriges mest kända platsbildningar där flera stora historiska händelser in i modern tid utspelats (exempelvis almstriden 1971 och upploppen 1987).

Kungsträdgårdens flera kvarter långa sträckning är en livfull, grön lunga i staden och en motvikt till den omgivande täta bebyggelsen. Parken är tillsammans med Humlegården Stockholms äldsta bevarande park och har fungerat som stadens "finrum" sedan 1700-talet då allmänheten fick tillträde till kungahusets trädgård sedan åtminstone 1400-talet.

Parkens nuvarande karaktär härrör till stor del från en omgestaltning 1997-98 när bland annat körsbärsträden planterades. Med Strömmen i ryggen beskriver vyn ett historiskt, grönt rum med det modernistiska city som fond. Längs flankerna finns bebyggelse från flera sekler.

Parkens östra sida präglas av påkostade bankpalats huvudsakligen från tidigt 1900-tal med likartade volymer och takfotshöjder i klassisk stenstadsskala.

Kvarterstrukturerna är tydliga och byggnaderna livar med varann.

Den västra sidan kontrasterar med varierande volymer, byggnadshöjd, fasadliv och ålder. Även den yngre bebyggelsen förhåller sig i skala till det historiska parkrummet. Exempelvis håller Sverigehuset en lägre skala mot Kungsträdgården för att höja sig i hörnet mot Hamngatan och NK. Bakom Sverigehuset avtecknar sig den senmodernistiska Stockholms Sparbank i grön plåt med skulpturalt taklandskap mot himlen. Gallerians blivande nybyggnad på kv. Trollhättan 30 kommer också att avteckna sig mot himlen.

Också PK-huset i fonden har, med hänsyn till parkrummet, en lägre skala närmast Hamngatan för att sedan höja sig längre in i kvarteret. Bakom PK-huset höjer sig Hästen 22, Mästerhuset, med sin glasade volym mot himlen. Till vänster syns NK. Den klassiska stenstadsskalan mot Hamngatan höjs längre in i kvarteret genom olika påbyggnader som avtecknar sig i siluett mot himlen. NK-skylden annonserar byggnaden i den valda vyn och ingår i stadens siluett.

Arkitektur

Kring Kungsträdgården finns flera av den svenska arkitekturhistoriens tyngsta namn representerade. Många av byggnaderna är välkända i staden på grund av sin placering, funktion och roll i den svenska arkitekturhistorien.

Den östra sidan domineras av klassicerande byggnader från 1800-talets andra hälft och likaså klassicerande bankpalats från tidigt 1900-tal ritade av sin tids främsta arkitekter. Byggnaderna har en likartad skala och de flesta har putsade fasader eller fasader av natursten och puts. Närmast Norrmalmstorg finns även en modernistisk byggnad från 1940-talet.

Den västra sidan präglas av en mer varierad arkitektur. Längst bort i vyn ligger det modernistiska Sverigehuset med fasader av matrisgjuten betong. Hitom Sverigehuset finns en klassicerande postmodern byggnad från 1982 och därefter en nyrenässansbyggnad från 1880-talet. I vorns vänstra kant ligger ett storskaligare bostadshus i nybarock. Utanför bild återfinns vid Lantmäteribacken en småskalig byggnad från 1600-talet, St Jacobs kyrka

med anor från medeltiden samt Kungliga Operan från tidigt 1900-tal.

Bebyggelsen i Kungsträdgårdens fond domineras av PK-huset från 1970-talet samt NK från 1913. Byggnaderna har olika karaktär men har ändå ett släktskap genom de genomgående stenfasaderna. NK präglas av nationalromantiskt tunga grå granitfasader uppbrutna av stora butiksfönster medan PK-huset har en rätvinklig kubisk utformning i röd Älvdalssandsten med senmodernistiskt expressiva detaljer som klockor och burspråk i mässing. NK:s påbyggnader ger den ursprungliga byggnaden en förvrängd proportionering.

▼ Påverkan på det nära stadsrummet

Planlagda volymer

Föreslagen volym på Hästen 21

Vy 1 från Kungsträdgården - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

Förslaget innebär att den befintliga byggnaden på fastigheten Hästen 21 rivs och ersätts med en högre byggnad. Byggnadens höjd gör att dess takvåningar anas från Kungsträdgården, värdekärna i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården.

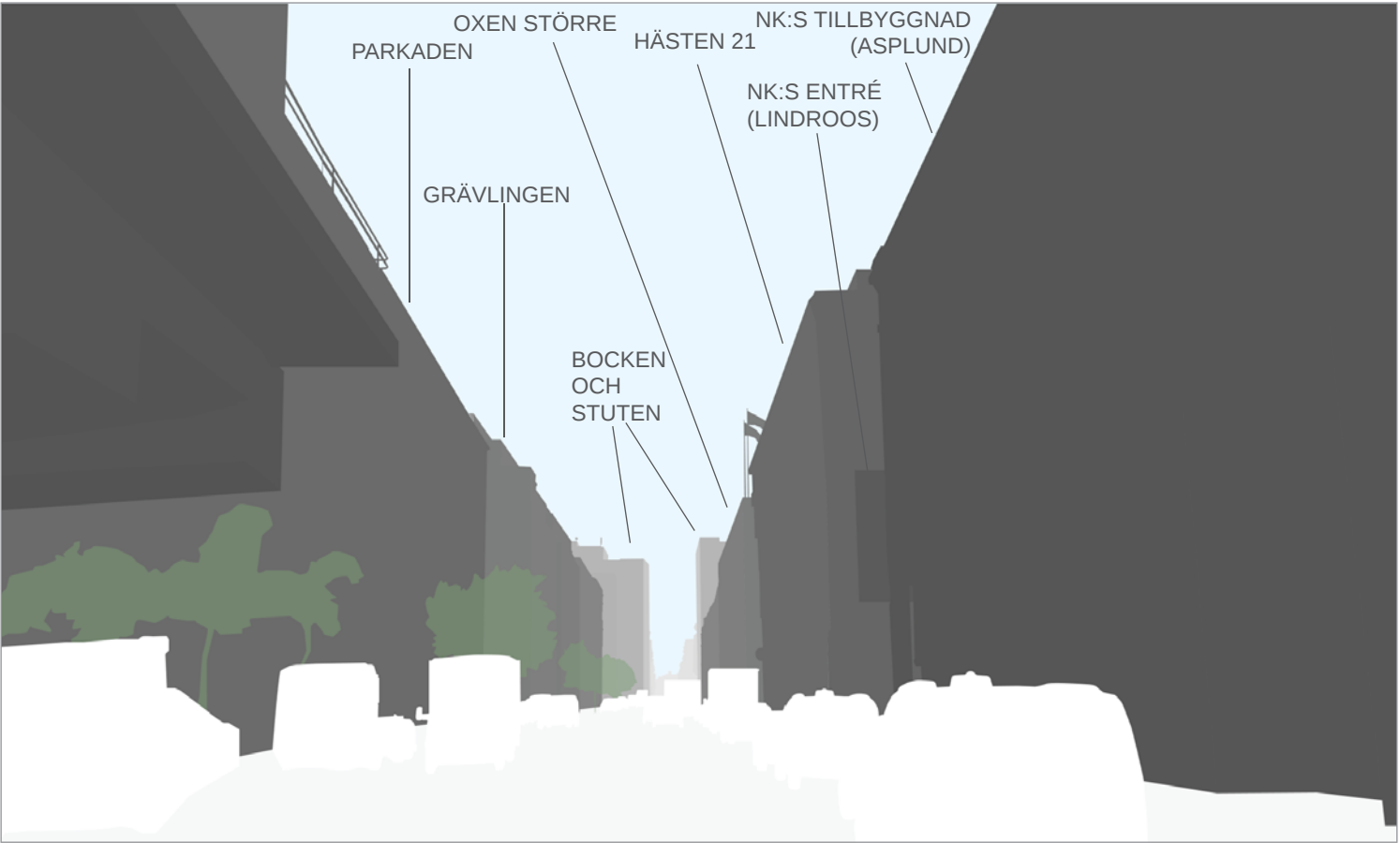
Stadsrummet

Föreslagen ny volym på Hästen 21 skjuter i denna vy upp ytterst lite bakom NK:s påbyggnader och tar därför upp mycket begränsat utrymme i luftrummet runt Kungsträdgården. Från närliggande utsiktspunkter kan fler delar vara synliga, men påverkan framstår ändå som mycket begränsad.

Arkitekturen

Påbyggnader på NK har tidigare förtagit en del av dess proportionering och fasadarkitektur. Den uppstickande volymen minskar marginellt betydelsen av NK:s arkitektur mot parken.

Vy 2 längs Regeringsgatan norrut - analys av befintlig situation

Stadsrum

Vyn är tagen vid NK och visar Regeringsgatan norrut. Gatan breddades under cityomvandlingen fram till Kungsgatan, men har förblivit något av en bakgata.

Bebyggelsen följer en äldre kvartersstruktur grundad i 1600-talets stadsplaner medan gaturummets proportioner, relationen gatubredd/takfotshöjder, med ett par undantag är modernistiska. Alla byggnader har avvikande bottenvåningar avsedda för handel och i bortre änden av vyn sticker kv. Bocken och kv. Stuten upp över den rådande takfotshöjden och bildar, med sina i gaturummet inskjutande volymer, entré till bron över Kungsgatan och den därefter smalare gatan.

Arkitektur

Vyn uppvisar storskaliga men för modernismen relativt modesta byggnader med individuella karaktärer. Byggnaderna varierar i expressivitet, murverkan, fasadmaterial och kulörer. I förgrunden på östra sidan ses NK:s varuhus med anspråksfullt formade granitfasader och fönster som hål i mur. Byggnaden följs av två tillbyggnader och Hästen 21, alla i ett arkitektoniskt samspel.

Efter detta skymtar kv. Oxen större som ursprungligen hade en röd tegelfasad, öppen arkadgång i bottenvåningen, ett delvis öppet våningsplan ovanför med gångbroar över Regeringsgatan och Mäster Samuelsgatan till kv. Hästen och Grävlingen. I dag är broarna borta och fasaden mot Regeringsgatan har gjorts om till en ordinär sluten putsfasad färgsatt i gråbeiga kulörer. Bakom Oxen Större kommer ett bostadshus i

jugendstil med rundat hörn som minner om den skala och arkitektur som kantade gatan före modernismens intåg. Efter jugendhuset ses den glasade nutida volymen på kv. Bocken skjuta upp över den i stort sett gemensamma takfotshöjden och bilda ett glasat dubbeltornmotiv med den motstående byggnaden i kv. Stuten, som som på sin sida gör ett liknande arkitektoniskt avstamp.

På den västra sidan gatan kragar Hästskopalatsets övre våningar ut över gatan. Byggnaden har för 1930-talet typiska rundade burspråk, fönsterband och trappande takterrasser. De ursprungliga ljusputsade fasaderna och smäckra fönsterbågarna har dock klätts in i brun plåt med undantag för de nedre fönstren och de i det rundade burspråket, vilka med sina bevarade mörka träbågar skvallrar om att det döljer sig en annan byggnad under plåten. Efter Hästskopalatset kommer Parkaden, som med sin synliga betongstomme och inhängda,

dekorerade fasadelement tydligt redovisar sin konstruktion och funktion. Byggnaden är mycket expressiv i sin lekfulla och strukturella gestaltning. På andra sidan Mäster Samuelsgatan börjar kv. Grävlingen som byggts om och på till en volym med varierande fasader och vars förhållande till gaturummet och den omgivande bebyggelsen förblir oklart. Detta är också den enda byggnaden som inte har ett avfasat hörnparti. Grävlingen följs av kv. Hammaren med fint modulerad sandstensfasad med tät fönstersättning och mörka fönsterpartier, som lånar drag av en tidigare 30-talsmodernism. De två bottenvåningarna har dock glasats upp i sen tid och fått en gestaltning som skiljer sig i uttryck från de övre våningarna. Hästen 21 bryter av med sin utkragande volym och färgsättning. Byggnaden anknöt ursprungligen kulörmässigt till näraliggande bebyggelse, men är idag den enda kvarvarande byggnaden med putsfasader med varm kulör.

▼ Påverkan på det nära stadsrummet

Föreslagen volym
på Hästen 21

Vy 2 längs Regeringsgatan norrut - analys av förslaget påverkan på kulturmiljön

Förslaget

Förslaget innebär att Lindroos byggnad på Hästen 21 rivs och ersätts med en högre, mer glasad byggnad med en dubbelhög sockelvåning och trappande takvåningar.

Stadsrummet

Den föreslagna byggnaden inordnar sig i innerstadens kvartersstruktur och byggnadssätt. Dess klassiska fasaduppbyggnad med särskiljande bottenvåning och tillbakadragna takvåningar följer den gängse utformningen på Stockholms malmar.

Det modernistiska gaturummets proportioner förändras i och med den föreslagna byggnadens högre takfotshöjd som avviker från dagens i övrigt samlade takfotshöjd (kv. Bocken och Stutens tornliknande uppbyggnader närmast bron över Kungsgatan ej inräknade). En samlad takfotshöjd som skapar en lugn och harmonisk vy har varit rådande i innerstaden sedan de första byggnadsordningarna i slutet av 1800-talet. Även de modernistiska miljöerna i city följer detta sammanhållande schema, men lägger även på vissa platser till skulpturala effekter i form av höga hus, ofta kombinerade med särskilt låga volymer.

De senaste årens nybyggnader och påbyggnader i city har dock ruckat på denna ordning och förslaget för Hästen 21 följer den gängse skalförskjutningen som innebär ett mindre sammanhållet gaturum med hoppande takfotshöjder. Den högre takfotshöjden tar även upp en del av luftrummet och skapar en obalans mellan gatans västra och östra sida.

De trappande takvåningarna påminner om 1930-talets sätt att tolka byggnadsordningarna men följer inte den klassiska 45-graders-lutningen fullt ut. Takvåningarna faller undan och upplevs inte höra till gatumiljön, men är något mer synliga i gaturummet än vad som annars varit fallet.

Den föreslagna byggnadens större skala återspeglas i bjälklagshöjden och dess våningshöga fasadelement. Då bröstningar saknas blir fönstren våningshöga och även fasaduttrycket skalas upp. Skalförskjutningen märks också i den höga sockelvåningen. Redan förut har flera byggnader längs med gatan affärslokaler i två våningar, men då förslaget inte har någon tydlig uppdelning mellan våningsplanen i fasad upplevs flera våningar tillsammans som en enda uppskalad bottenvåning.

Arkitekturen

När Lindroos byggnad rivs försvinner en del av den tredelade sammanhållna arkitektoniska sekvens som utgår från NK. Samtidigt försvinner en karaktärsmissigt bevarad representant (vissa delar är ändrade) för Normalmsregleringens slutskede.

Den föreslagna byggnaden har till övervägande del glasade fasader. Den avviker från övriga byggnader av olika ålder längs med gatan med mer eller mindre utpräglad murverkan, tornen på kv. Bocken och Stuten undantagna. Byggnaden bildar därmed tillsammans med Bockens och Stutens glasade torn en tydlig sentida årsring som kontrasterar mot övriga årsringar längs med gatan. Huvudfasaden är måttligt expressiv med en symmetrisk uppbyggnad. Den rasterartade fasaden har jämna bjälklagshöjder utan utkrängningar och en klassisk fönstersättning med vertikala fönsteraxlar.

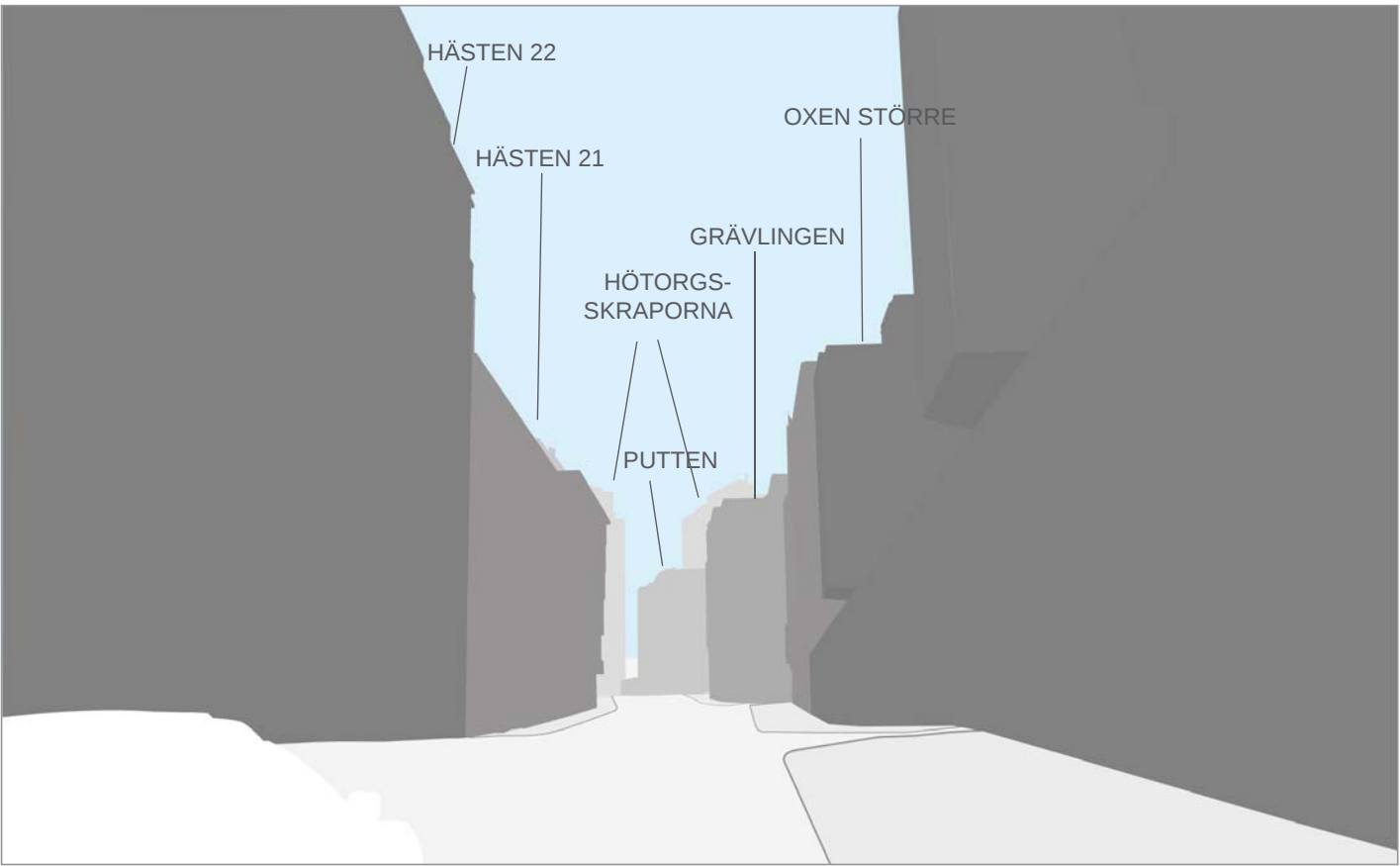
Den föreslagna byggnaden anknyter med användningen av natursten i fasaden till andra byggnader längs med gatan med mer eller mindre inslag av natursten. Framför allt anknyter den till Hans Asplunds tillbyggnad till NK, samt NK, vilkas fasader helt består av granit och glas. En

förutsättning för att fasaden ska knyta an är att fasaderna får en liknande materialitet; stenens upplevda massa, ytbehandling och kulör.

Den föreslagna fasadkompositionen anknyter i mindre mån till NK:s byggnader. Den är indelad i stående rektanglar, men saknar NK:s och NK:s tillbyggnads hierarkiskt formade fasadkomposition. I NK:s fall handlar det om jugendstilens tolkning av den klassiska fasaduppbyggnaden och i tillbyggnadens fall en modernistisk lek med de klassiska fasadhierarkierna. (Lindroos byggnad vrider leken ytterligare ett snäpp) Istället påminner den föreslagna fasaden om andra modernistiska samt nutida byggnader i innerstaden, med upprepande behandling av huvudvolymen, samt avvikande bottenvåning och takvåning.

Den tre våningar högre takfotshöjden förhåller sig inte till NK eller NK:s tillbyggnad. Tvärtom dominerar höjden över de två andra vilket kan innebära att deras arkitektoniska betydelse i gaturummet minskar. Skillnaden i höjd mildras något genom det avstånd mellan byggnaderna som NK:s entrébyggnad (Lindroos) skapar. Den högre skalan dominerar även över andra byggnader i vyn.

Vy 3 längs Mäster Samuelsgatan västerut - analys av befintlig situation

Stadsrum

Mäster Samuelsgatan har två sidor som tydligt skiljer sig från varandra, den södra och den norra.

Gaturummet följer en äldre kvartersstruktur grundad i 1600-talets stadsplaner, medan dess proportioner, relationen gatubredd/takfotshöjder är modernistisk, med mycket himmel och tonvikt på biltrafiklösningen. Denna del av cityomvandlingen var dock den sist byggda och det riktigt storskaliga modernistiska greppet saknas, med undantag för Klaratunnelns mynning.

På den södra sidan av gatan finns upp till tre fastigheter per kvarter vilket ger ett mindre horisontellt betonat gaturum än vid de mer konsekvent genomförda modernistiska gaturummen. Fasaderna ligger i liv med varandra och sammantaget gör detta att gatan kan liknas vid 1800-talets kvartersstad uppdragen till modernistisk skala, en sorts sammanvävning av Hötorgscity och 1800-talsstaden öster om Norrlandsgatan. Endast byggnaden i kv. Oxen Större är kvartersstor och där har byggnadsmassan medvetet brutits upp för att minska skalan. Den gemensamma takfotshöjden är, trots inslag av högre byggnader som t.ex. Mästerhuset, fortfarande tydlig.

Tvårs de gavelställda byggnaderna och gårdarna på Oxen Större löpte över Klarabergstunneln ursprungligen en terrass med entré från Norrlandsgatan och Regeringsgatan. Terrassernas funktion inom modernismen var att skänka grönska och vila från den framrusande trafiken. De är även en del av den trafikseparerade stadsplaneringen med möjlighet att kunna förflytta och befinna sig i olika nivåer. Idag är dock de trappor och ramper som länkade samman terrassen med trottoarerna omkring bortbyggda, och terrassen är inte längre en del av det offentliga rummet. Trots detta mjukar kvarvarande gårdar och grönska fortfarande upp gaturummet. I vyns fond ligger vertikalt betonade höghusen i Hötorgscity som kontrasterar mot den lägre och mer horisontellt betonade bebyggelsen längs gatan.

Arkitektur

Närmast i vyn till höger ligger det kvartersstora Oxen Större, med en kamformad byggnad med gavelställda volymer och mellanliggande gårdar på ett upphöjt terrassbjälklag närmast gatan med nedfart till Klaratunneln. Byggnaden är en av de senast uppförda i Norrmalsregleringen och kan ses som ett inlägg i debatten om dess

storskalighet. Volymerne har medvetet varierats för att ta ner skalan och det brokiga kv. Jericho bakom fick stå modell. Färgsättningen var ursprungligen i varma toner med gul sandsten och rödgult tegel och puts som anknöt till den putsade fasaden på Hästen 21.

Närmast till vänster i vyn ligger Hästen 22, uppförd 2009-2015. Byggnaden har fasader i glas och granit i olika nyanser, och introducerar med sina 10 våningar en betydande skalförskjutning i området.

Hästen 21 kommer närmast med en lika långsträckt fasad men med en mer stockholmstypisk takfotshöjd. Den horisontellt betonade och lekfullt modulerade, tidigt postmoderna byggnaden, sticker ut i gaturummet genom sin fasad putsad i varmt rödbrunt. Byggnaden har en skarp volym med artikulerad fasad och repetitiv fönstersättning och är en typisk representant för Lindroos arkitektur som kännetecknas av symmetri, materialitet och användning av geometriska element. Vid korsningen Regeringsgatan höjer sig fasaden som en anpassning till topografin.

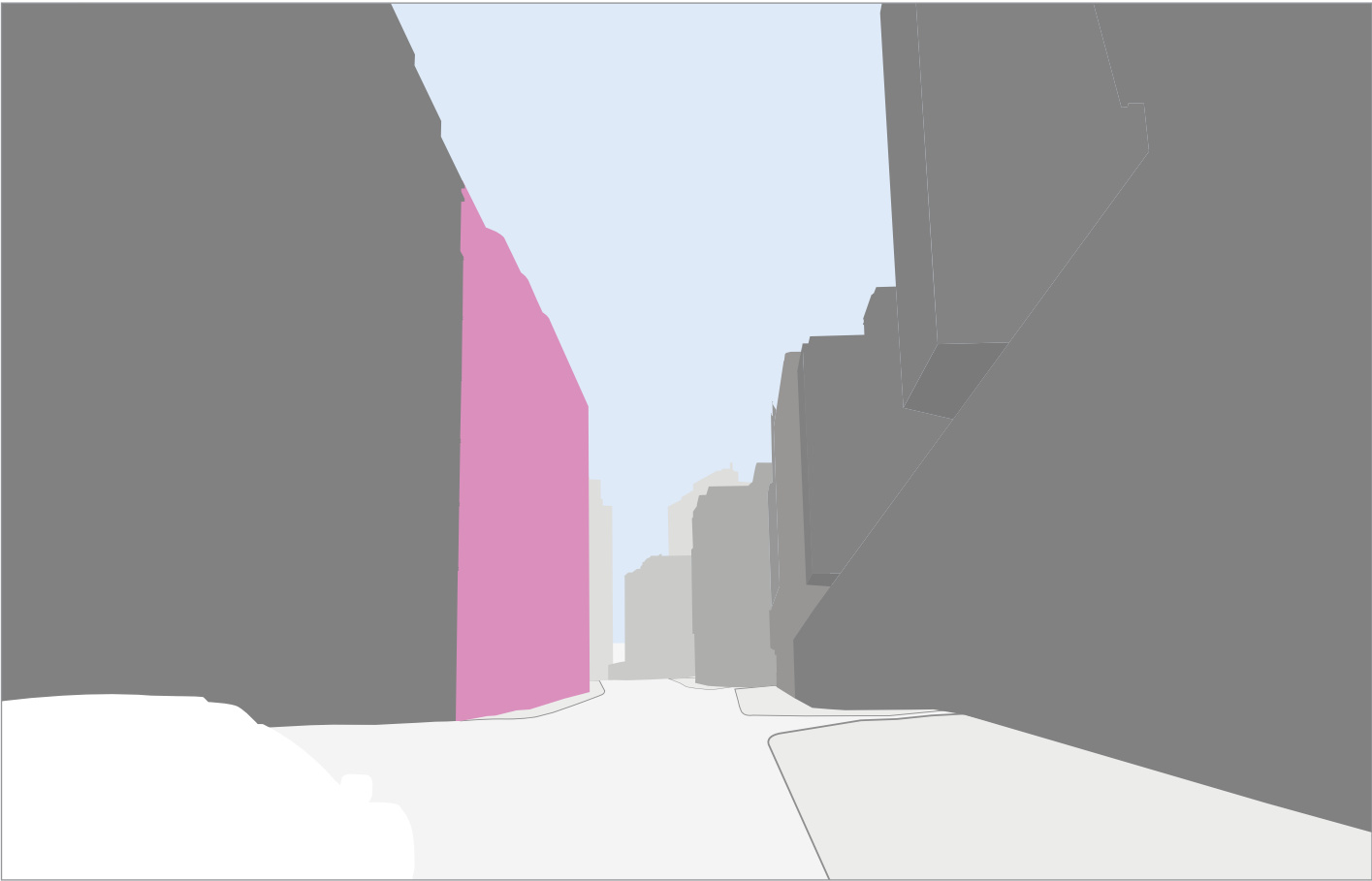
Tvårs över Regeringsgatan finns en viktig spelare i gaturummet, P-huset Parkaden, med liknande

skala (syns ej i bilden). Funktionen och den starka materialiteten med exponerad betongstomme och fasadelement med genombruten kraftfullt lekfull dekor ger den en egen prägel. M-huset (del av Hästskon 12), med stram men materialtydlig granitfasad markerar åsens krön genom en betydligt högre takfotshöjd. På andra sidan Mäster Samuelsgatan ligger kv. Grävlingen som i mustigt röd färgskala stod klart strax efter Oxen större. Idag har de tre ursprungliga byggnadsvolymerne byggts samman till en högre, storskalig, ljus volym med liten materialitet. Byggnaden trappar upp mot åsens krön, men variationerna i takfotshöjd och variationen i fasadutformning hänger inte samman på ett tydligt sätt. Tillsammans gör det att byggnaden i dag annonserar sig anonymt och otydligt i stadsrummet.

I fonden finns Hötorgsskrapornas vertikala, lätta och ytmässiga fasader och kv. Puttens solida och förfinade bankpalats från 60-talet, ett liggande block med veckad prismatisk fasad i röd granit. En av de kulturhistoriska kvaliteterna i gaturummet är den modernistiska tidsaxel gatusekvensen uppvisar och som speglar modernismens utveckling från 1950-talet till slutet av 1970-talet.

Inkom till S
Stockholms stadsbyggnadskontor - 2017-04-25, Dnr 2017-1401

Föreslagen volym på Hästen 21

Vy 3 längs Mäster Samuelsgatan västerut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

Förslaget innebär att Lindroos byggnad på Hästen 21 rivs och ersätts med en högre, mer glasad byggnad med en dubbelhög sockelvåning och trappande takvåningar. Närmast Mästerhuset byggs bostäder med något avvikande fasadutformning. Byggnadsvolymen ansluter i höjd till Mästerhuset och trappar sen uppåt i backen not Brunkebergsåsen.

Stadsrummet

Den föreslagna byggnaden inordnar sig i innerstadens kvartersstruktur och byggnadssätt. Dess klassiska fasaduppbyggnad med särskiljande bottenvåning och tillbakadragna takvåningar följer den gängse utformningen på Stockholms malmar.

Den högre byggnaden gör att det modernistiska gaturummets relation gatubredd-byggnadshöjd påverkas negativt till mindre del. Luftrummet har delvis redan ianspråktagits av Hästen 22:s högre volym och Oxen Störres byggnadsstruktur med

öppna gårdar mot gatan ovan den lägre terrassen låter fortfarande en större del av himlen vara synlig i gaturummet.

Byggnadens skarpa avslut mot himlen är anpassat till och bygger vidare karaktären hos citys modernistiska gaturum.

Den föreslagna byggnaden ansluter i höjd till Mästerhuset och trappar upp allt eftersom gatan höjer sig. Det skapar ett höjdmässigt sammanhållet gatuavsnitt där volymerna följer topografin på ett för innerstaden typiskt vis.

I denna vy är mötet med byggnaderna högre upp i backen på andra sidan Regeringsgatan otidligt, men den nya volymens takfotshöjd överstiger med drygt två våningar den lägre Parkaden och med knappt två våningar den lägre takfotshöjden på Grävlingen. Byggnadssekvensen stiger därmed inte med gatans lutning (redan idag är Hästen 21 något högre än Parkaden). Först

när den planerade påbyggnaden av Hästskon 12 uppe på Malmskillnadsgatan står klar kommer takfoten på Hästen 21 att understiga takfotshöjden på Brunkebergsåsens krön och bebyggelsesekvensen i någon mån återspegla topografin.

Den dubbelhöga sockelvåningen trappar upp längs med gatan och har sin motsvarighet på andra sidan gatan i kvarteret Oxen större vilket ger en likvärdig och balanserad upplevelse i gatunivå.

Arkitektur

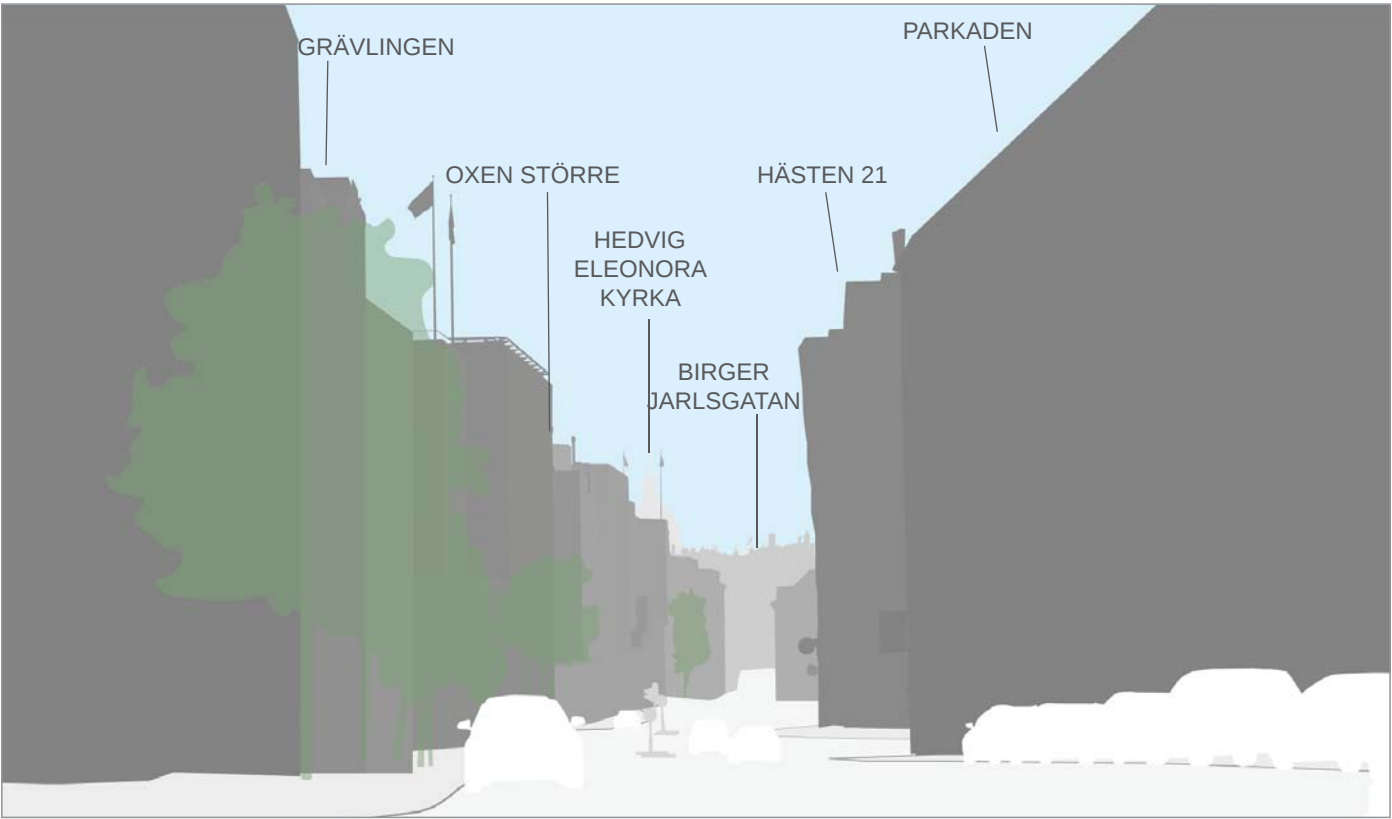
När Lindroos byggnad på Hästen 21 rivs försvinner en av tre ursprungligen samkomponerade modernistiska/ senmodernistiska byggnader i gathörnet Mäster Samuelsgatan - Regeringsgatan. Förutom den gemensamma skalan är dock sambandet bortbyggt sedan länge.

Den föreslagna byggnaden med dess storskalighet

och våningshöga, vertikalt betonade glasarkitektur bär släktskap med Mästerhuset på Hästen 22. Fasadmaterialen anknyter till det moderna citys mer påkostade bankbyggnader med fasader i sten och glas och takvåningar i plåt och glas. Tillsammans med den tillbyggda glasvolymen på Oxen större bildar de en sammanhängande, tydlig samtida årsring som står i kontrast till övriga byggnader i området. Även fasadens rundade former, mestadels rundade hörn, är ett nutida uttryck som inte återfinns i äldre omkringliggande byggnader.

Projektet avser att skapa en ny byggnad av god kvalitet. När denna kvalitet kombineras med en bättre tillgänglighet från Mäster Samuelsgatan med flera butiksentréer och en bostadsentré finns en möjlighet att den karaktär av baksida som uppstod efter Norrmalmsregleringen minskar.

Vy 4 längs Mäster Samuelsgatan österut - analys av befintlig situation

Stadsrum

Kvartersstrukturen är sprungen ur 1600-talets stadsplan medan gaturummets proportioner, relationen gatubredd/takfotshöjder är modernismens. Denna del av det moderna City bebyggdes sist och det riktigt storskaliga modernistiska greppet saknas. Endast byggnaden i Oxen större är kvartersstor och den har medvetet brutits upp för att minska skalan. De med modernismens mått mätt mindre tomterna har givit kortare huskroppar med påföljande mer vertikal resning än t.ex. de långsträckta volymerna kring Sergels torg, och fasaderna ligger i liv som i 1800-talets kvartersstad. Detta har gjort att vi här ser en kvartersstad fast med modernismens stora mått.

Flera av byggnaderna längs gatan har byggts på. Den ursprungliga gemensamma takfotshöjden är fortfarande ett element i gaturummet, då de flesta påbyggnaderna utförts indragna. Det sentida Mästerhuset avviker dock.

Gårdarna mellan Oxen Störres uppbrutna byggnadsvolymer avslutas med en för modernismen karaktäristisk terrass ovan Klarabergsfaret. Modernismens terrasser hör samman med trafiksepareringen och denna anslöt

med trappor och ett sluttande plan till gatorna omkring. Anslutningen till gatorna har byggts bort och terrassen är inte längre en del av det offentliga rummet. Ursprungligen fanns även gångbroar mellan terrassbjälklag på Hästen 21-Oxen större - Grävlingen. En del av terrassen har byggts igen med en glasvolym i liv med gatan. Det är en tillbakagång till det klasiska sättet att bygga kvartersstad, men med modernismens uppdrivna skala. Den äldre stadens taklandskap i fonden bildar en viktig kontrast till det storskaliga gaturummet.

Arkitektur

Vyn är brokig inom ett sammanhållande modernistiskt tema. Mäster Samuelsgatan österut uppvisar främst den senare, nedskalade och dekorativa modernismens uttryck och i fonden ligger en byggnadsmiljö med bevarad 1800-talskaraktär. Norrlandsgatan bildar gräns mellan dessa. Byggnaderna längs Mäster Samuelsgatan har olika uttryck vilket ger en brokighet, den stora skalan till trots. Närmast i vyn ligger Hästskon 12 med sina lätt förkroppade dekorationer i en annars slät granitfasad med karaktäristiska fönsterband. Därefter kommer P-huset Parkaden med både enkelt kvadratisk gallerverk och storskaligt lekfullt dekorerade

väggelement i en exponerad betongstomme. Mitt emot dessa byggnader ligger kv. Grävlingen som stod klart strax efter Oxen Större. Grävlingens ursprungliga volymer har byggts ihop och byggts på. De nya varierande fasaderna och takfotshöjderna gör byggnaden mindre definierad och mer anonym än gatans övriga kraftfulla solitärer.

Nedanfö Regeringsgatan ligger Oxen Större vars ursprungligen kamliknande planform och medvetet varierade fasaduttryck med stor materialitet har ändrats och förenklats. De två byggnadsvolymerna närmast hörnet mot Regeringsgatan har byggts samman med en glasvolym ända ut i gatuliv vilket gjort byggnadens ursprungliga struktur med framskjuten terrass och tillbakadragna övre våningar och repetitiva gårdsrum otydligt. Då gatan knäcker vid Regeringsgatan är hörnmotivet på Oxen Större särskilt exponerat och synligt i gatusekvensen.

Mitt emot ligger Hästen 21 vars livförskjutnigar i fasad bildar ett expressivt hörn som passar väl ihop med gaturummets övriga artikulerade fasader. Med sin rödbruna puts blir byggnaden särskilt påtaglig i gaturummet. Ursprungligen möttes kulören av Oxen Störres tegel- och putsfasader i rödgult,

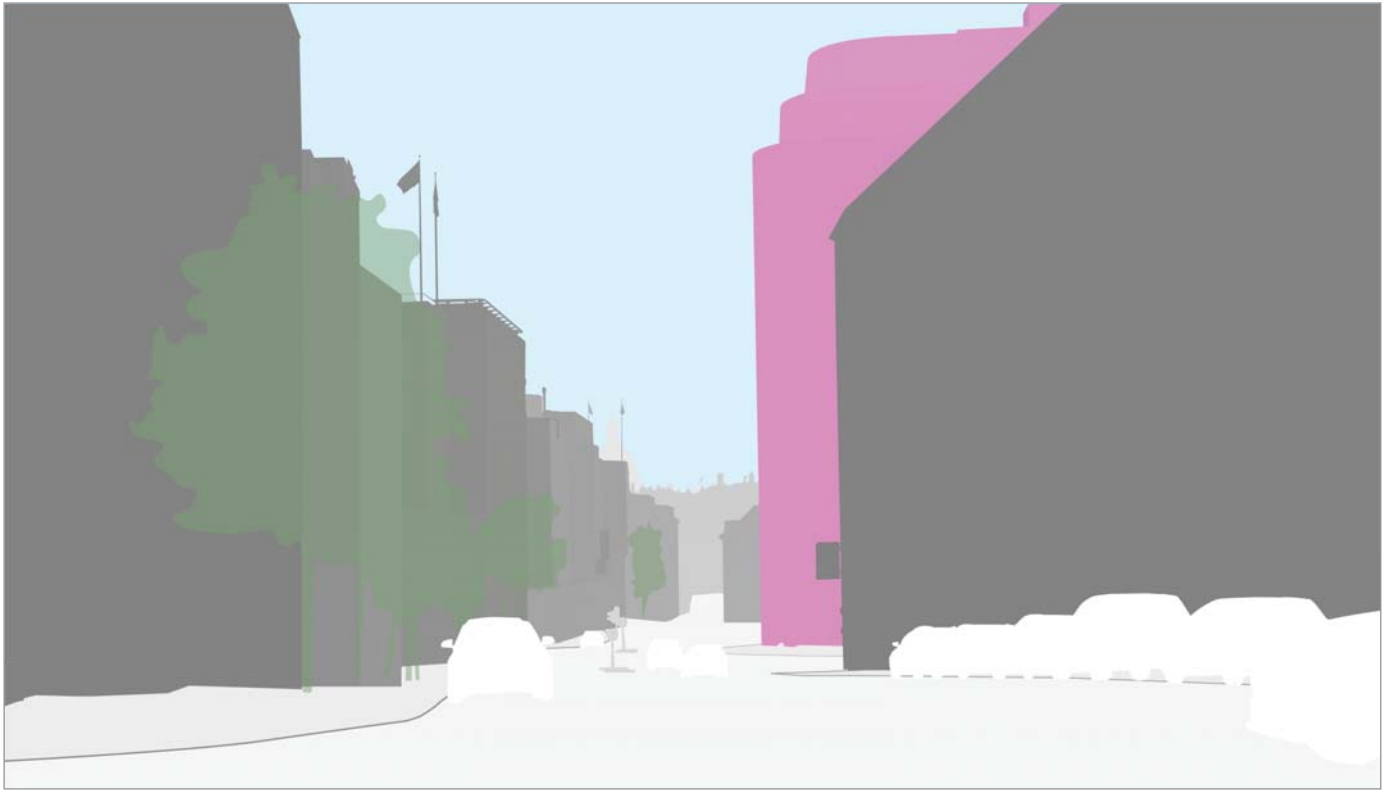
Grävlingens röda fasader samt andra röda fasader inom fastigheten Hästen 22, men idag står fasaden ensam i sin starka färgsättning.

Bortom Hästen 21 syns det nybyggda Mästerhuset (Hästen 22) som ersatt två postmoderna byggnader. Mästerhusets högre skala och sitt nutida fasaduttryck bryter av från den övriga modernistiska helheten. Det bryter även av i storlek och stil mot Stockholms Byggnadsförenings hus närmast Norrlandsgatan. Den lägre byggnadshöjden är en rest från ett äldre smalare gaturum med lägre byggnader.

I vynes fond ligger bevarade byggnader från 1800-talet med ett småskaligt och varierat taklandskap ovan vilket Hedvig Eleonora kyrkas kupol höjer sig. Tillsammans utgör dom en bild av det gamla Stockholm som modernismen slog sig ner i och fonden bildar kontrast till det storskaliga gaturummet.

Vyn kan sägas gå från en stramare och enklare modernism mot en mer lekfull och problematiserande postmodernism för att avslutas i en historisk kontext. I denna exposé placerar sig i viss mån Grävlingen, men kanske främst Mästerhuset, som ett samtida inlägg.

Föreslagen volym på Hästen 21

Vy 4 längs Mäster Samuelsgatan österut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

Förslaget innebär att Lindroos byggnad på Hästen 21 rivs och ersätts med en högre, mer glasad byggnad med en dubbelhög sockelvåning och trappande takvåningar. Närmast Mästerhuset byggs bostäder med något avvikande fasadutformning. Byggnadsvolymen ansluter i höjd till Mästerhuset och trappar sen uppåt i backen not Brunkebergsåsen.

Stadsrummet

I denna vy upplevs den föreslagna byggnadens volym som påtagligt större än omgivande byggnader. Storskaligheten återfinns även i den högre våningshöjden med våningshög fasadbehandling utan bröstningar, samt i den dubbelhöga bottenvåningen. Även jämfört med nutida glastillbyggnaden på Oxen större (saknar bröstningar) upplevs den föreslagna byggnaden som storskalig.

Byggnaden påverkar upplevelsen av det fria luftrummet måttligt negativt, då vyn genom gatans knäck ändå är oregelbunden.

Byggnadens skarpa avslut mot himlen är anpassat till och bygger vidare karaktären hos citys modernistiska gaturum.

Takfotshöjden på bebyggelsen på gatans norra sida följer topografin. På södra sidan kontrasterar den föreslagna volymen kraftigt mot Parkaden och följer därmed inte gatans lutning. Redan idag höjer sig Hästen 21 något över Parkaden.

Arkitektur

När Lindroos byggnad på Hästen 21 rivs försvinner en av tre ursprungligen samkomponerade modernistiska/ senmodernistiska byggnader i gathörnet Mäster Samuelsgatan - Regeringsgatan.

Förutom den liknande takfotshöjden och affärsvåningarna är dock sambandet bortbyggt sedan länge.

Den föreslagna byggnaden inordnar sig i innerstadens kvartersstruktur och byggnadssätt. Dess klassiska fasaduppbyggnad med särskiljande bottenvåning och tillbakadragna takvåningar följer den gängse utformningen på Stockholms malmar.

Huvudfasaden är måttligt expressiv med en symmetrisk uppbyggnad. Den rasterartade fasaden har jämna bjälklagshöjder utan utkragningar och en klassisk fönstersättning med vertikala fönsteraxlar. Den schematiskt presenterade fasadutformningen anknyter därmed till omkringliggande modernistisk arkitektur i närområdet.

Den föreslagna byggnaden har en större skala som även återfinns i dess fasader. Våningshöjderna är betydligt högre än på omkringliggande hus. Då bröstningar saknas blir fönstren våningshöga och även fasaduttrycket skalas upp. Skalförskjutningen

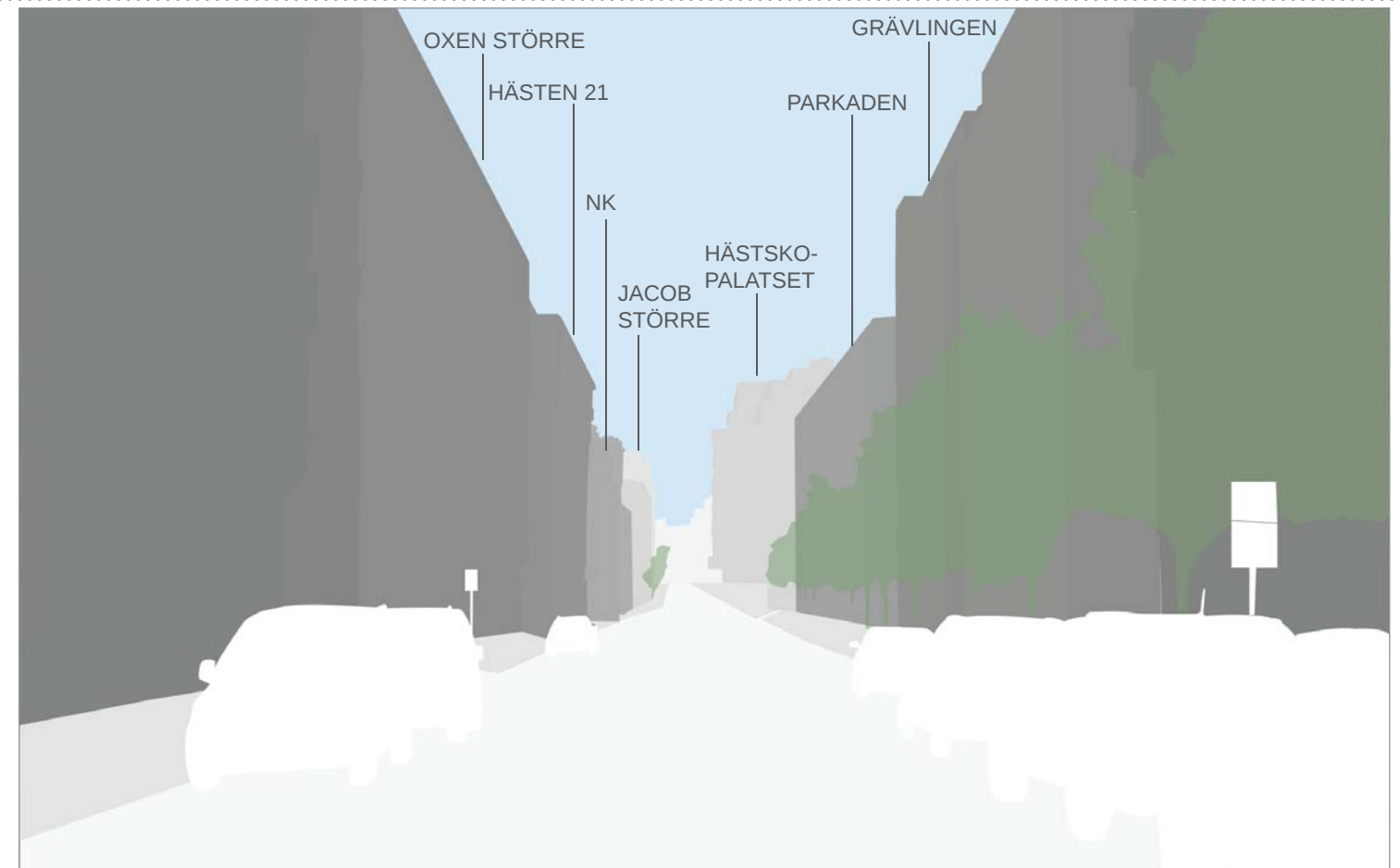
återspeglas också i den dubbelhöga sockelvåningen. Byggnadens skala dominerar över intilliggande byggnader vilket kan innebära att deras arkitektoniska betydelse i gaturummet minskar.

Fasadmaterialen anknyter till det moderna citys mer påkostade bankbyggnader med fasader i sten och glas och takvåningar i plåt och glas. Tillsammans med den tillbyggda glasvolymen på Oxen Större bildar Hästen 21 en tydlig samtida årsring som står i kontrast till övriga byggnader i området. Även fasadens rundade former, mestadels rundade hörn är ett nutida uttryck som står i kontrast till övrig bebyggelse.

De trappande takvåningarna påminner om 1930-talets sätt att tolka byggnadsordningarna. Takvåningarna faller undan och upplevs inte höra till gatumiljön, men följer inte den klassiska 45-graders-lutningen fullt ut. Det, och våningshöjden gör takvåningarna mer synliga i gaturummet än äldre takvåningar.

▼ Påverkan på det nära stadsrummet

Vy 5 längs Regeringsgatan söderut - analys av befintlig situation

Stadsrum

Vyn visar ett brokigt stadsrum med varierande gatubredd, takfotshöjd och arkitektoniskt uttryck. Trots att gatan inte har en sammanhängande takfotshöjd är det modernismens nivå som skapar den rådande höjden från vilken avvikelser görs. Detsamma gäller modernismens fasadliv. Hästskopalatset (Hästskon 9) representerar 1930-talets försök till breddning av det tidigare smala gaturummet längs Regeringsgatan. Paradoxalt nog kom sedan den modernistiska förändringen i city att bredda gatan ytterligare, vilket gör att 1930-talets gatubreddning idag läses som ett mer ålderdomligt gaturum än det i själva verket är. I de nedre våningarna har Hästskopalatset gröpts ur för att lämna rum för den nya gatans bredd. Karaktäristiskt för vyn är de stora byggnadsvolymer och olika tiders samexisterande gatubredder.

Arkitektur

Byggnaderna i vyn längs Regeringsgatan är alla från 1900-talet med tyngdpunkt på det sena 1900-talet. Hästen 21 är tidigt postmodern till sitt uttryck och en typisk representant för Lindroos arkitektur. Tillsammans med kvarteret Spekterns kraftfulla plåtararkitektur där hängstagen gjorts till en del av dess arkitektoniska gestaltning; P-huset Parkaden i betong med lekfull, kraftfull och storskalig dekor; Hästskopalatset ombyggt, men med 1930-talets struktur bevarad; NK med tung nationalromantisk granitvolym; Hans Asplunds tillbyggnad i modernistisk granit och entrébyggnaden till NK ritad av Lindroos, utförd i plåt och glas och med en spetsig, särpräglad planform; Oxen större (Moodgallerian) med sin småskaliga, polemiska modernism och Jericho 34, bostadshus i jugendstil från 1905, bildas ett gaturum som kännetecknas av byggnader med god verkshöjd och vars arkitektur tydligt uttrycker sin

tid. Till detta kan läggas den sentida påbyggnaden på Jacob större som dyker upp ovanför och kragar ut över den modernistiska plåtfasaden i våningarna under, samt fondmotivet i form av Riksdagshuset som är utförd i tillbakablickande men även det till viss del tidstypisk stil från sekelskiftet 1900. Resultatet blir en brokig och tillåtande stadsväv där olika tiders gestaltning av gaturum och byggnader samexisterar på ett dynamiskt sätt.

Hans Asplunds tillbyggnad tar upp uttryck, fasadorganisation och geometri hos NK:s gavelfasad sammansmält med 1960-talets uttryck. Lindroos har fört detta grepp vidare och gjort en byggnad som tar upp volymverkan, fasadorganisation och geometriska element hos Asplunds tillbyggnad, samtidigt som han givit sin byggnad ett mer lekfullt uttryck. Genom att Lindroos fortsatt med ett traderande förhållningssätt till befintlig arkitektur bildar kvarteret Hästen på

Regeringsgatan en arkitektonisk 1900-talssekvens med tre årsringars arkitektoniska tolkning av ett tema.

Föreslagen volym
på Hästen 21

Vy 5 längs Regeringsgatan söderut - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

Förslaget innebär att Lindroos byggnad på Hästen 21 rivs och ersätts med en högre, mer glasad byggnad med en dubbelhög sockelvåning och trappande takvåningar.

Stadsrummet

Den föreslagna byggnaden inordnar sig i innerstadens kvartersstruktur och byggnadssätt. Dess klassiska fasaduppbyggnad med särskiljande bottenvåning och tillbakadragna takvåningar följer den gängse utformningen på Stockholms malmar.

Den föreslagna byggnaden har en betydligt högre takfotshöjd jämfört med omkringliggande byggnader längs med gatan. Byggnadens takfotshöjd och höjd på de indragna takvåningarna liknar istället de fastlagda höjderna på Trollhättan 30 längre söderut på Regeringsgatan, nu under uppförande. Ombyggnaden av Trollhättan 31 och påbyggnaden på Jakob Större har redan bidragit till en skalförskjutning i detta gatuavsnitt. Hästen 21 faller in i denna sentida årsring av högre byggnader

i city, men utgör med sin större skala ett undantag i den närmaste omgivningen.

De trappande takvåningarna påminner om 1930-talets sätt att tolka byggnadsordningarna men följer inte den klassiska 45-graders-lutningen fullt ut. Takvåningarna faller undan och upplevs inte höra till gatumiljön, men är något mer synliga i gaturummet än vad som annars varit fallet.

Den högre takfoten tar en del av lufrummet och bidrar till en obalans mellan gatans västra och östra sida. De varierande fasadlivet och takfotshöjderna medför dock redan idag en variation i gaturummet.

Den föreslagna byggnadens större skala återfinns även i dess fasader. Då bröstningar saknas blir fönstren våningshöga och även fasaduttrycket skalas upp. Skalförskjutningen återspeglas också i den dubbelhöga sockelvåningen. Redan förut har flera byggnader längs med gatan affärslokaler i två våningar, men då förslaget inte har någon tydlig uppdelning mellan våningsplanen i fasad upplevs de som en enda uppskalad bottenvåning.

Arkitekturen

När Lindroos byggnad rivs försvinner en del av den sammanhållna arkitektoniska sekvens som utgår från NK och en karaktärsfull bevarad årsring från Norrmalmsregleringens slutskede.

Huvudfasaden är måttligt expressiv med en symmetrisk uppbyggnad. Den rasterartade fasaden har jämna bjälklagshöjder utan utkrängingar och en klassisk fönstersättning med vertikala fönsteraxlar.

Den föreslagna byggnaden kommer, med sina till övervägande del glasade fasader, att avvika från övriga byggnader av olika ålder längs med gatan med mer eller mindre utpräglad murverkan. Byggnaden utgör tillsammans med påbyggnaden på Jakob större och den nya bebyggelsen i Trollhättan längre ner på gatan en tydlig sentida årsring som kontrasterar mot övriga årsringar längs med gatan.

Byggnadens höjd dominerar över intilliggande byggnader vilket kan innebära att deras arkitektoniska betydelse i gaturummet minskar.

Den föreslagna byggnaden anknyter med användningen av natursten i fasaden till andra byggnader längs med gatan med mer eller mindre inslag av natursten. Framför allt anknyter den till Hans Asplunds tillbyggnad till NK, samt NK, vilkas fasader helt består av granit och glas. En förutsättning för att fasaden ska knyta an är att fasaderna får en liknande materialitet; stenens upplevda massa, ytbehandling och kulör.

Den föreslagna fasaduppbyggnaden anknyter i mindre mån till samma byggnader. Den är indelad i stående rektanglar, men saknar NK:s och NK:s tillbyggnads hierarki mellan våningsplanen, i NK:s fall jugendstilens tolkning av den klassiska fasaduppbyggnaden och i tillbyggnadens fall en modernistisk lek med de klassiska fasadhierarkierna. Istället påminner den upprepade fasadarkitekturen om andra modernistiska och nutida byggnader i innerstaden, i vyn representerade av t.ex. Parkaden och Oxen större.

Påverkan på stadsbilden

Valda vyer

Karaktäriseringen har gjorts utifrån tre vyer mot fastigheten Hästen 21. Vypunkterna är markerade på lodfotot till höger.

För respektive vy görs en karaktärisering av den befintliga situationen - *landskapsrummet, stadsfronten och silhuetten*. Silhuett avser stadens linje som avtecknar sig mot himlen medan linjer som tecknar bebyggelsevolymen i bebyggelsemassan nedanför siluetten kan beskrivas som konturer.

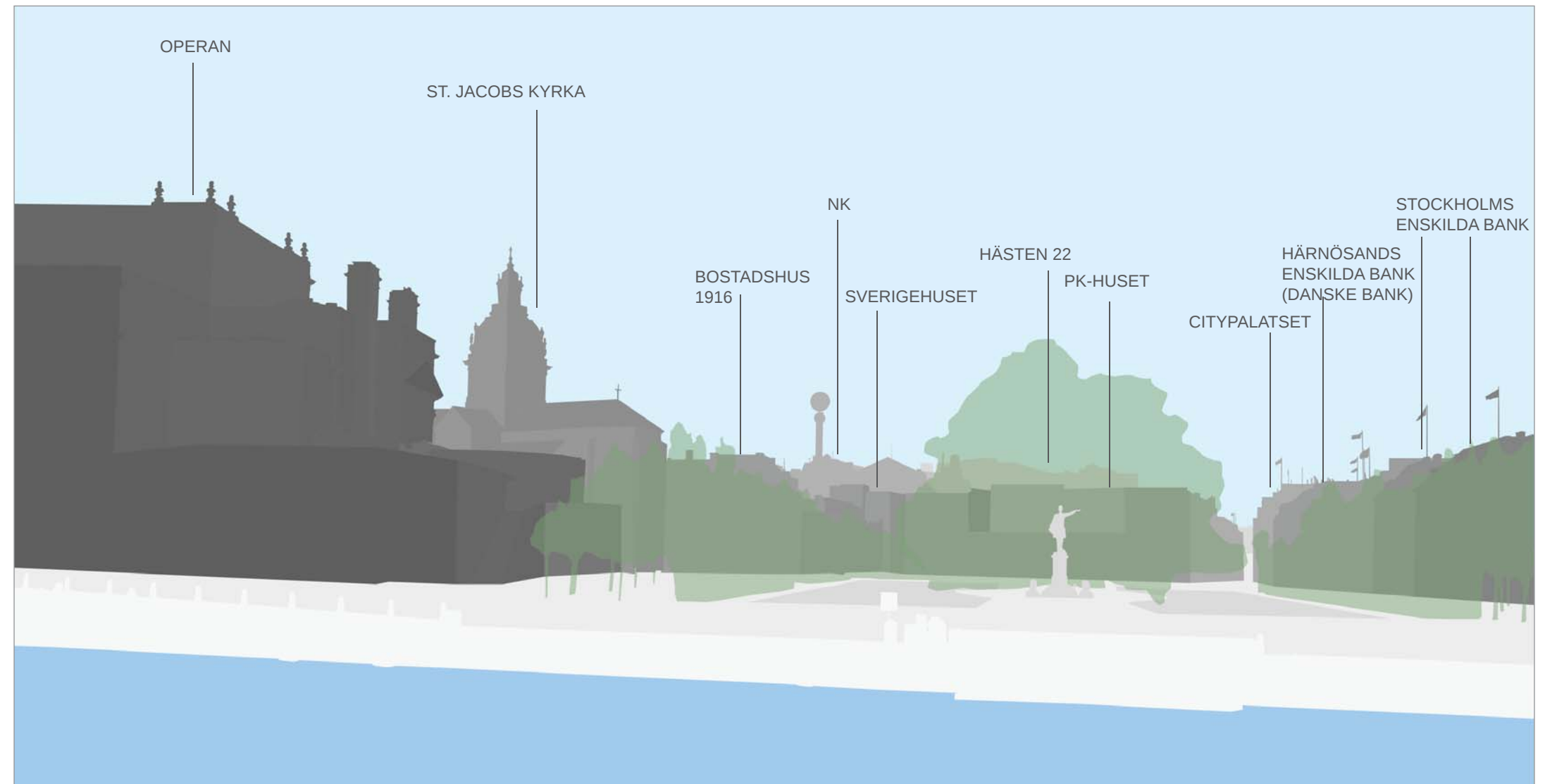
Vyerna representerar allmänt tillgängliga platser eller områden i staden. Karaktäriseringen av en vy görs från en specifik punkt som får representera ett område i staden.

Bilderna har som stöd för seendet en silhuettillustration som dels ger en orientering om olika volymers relation till varandra i djupled, dels ger en hjälp att identifiera konturer i bebyggelsemassan. Fotografierna är tagna i februari 2017 och silhuetterna är baserade på dessa.

1. Vy från Strömbron
2. Vy från Katarinavägen
3. Vy från Galärparken

Vy 1 från Strömbro - analys av befintlig situation

Landskapsrum

Vyn från Strömbro i riktning mot Kungsträdgården, visar ett viktigt stadsrum i centrala Stockholm. Kungsträdgården öppnar sig mot slottet och illustrerar därmed den historiska kopplingen till kungamakten. Den faktiska förbindelsen har funnits sedan palatset Makalös brann och sedemera revs på 1820-talet.

Parken har en tydlig symmetri som anknyter till den äldre barockträdgården. Parkens avslutas mot bebyggelsen med träd planterade i dubbla rader. Mitt i parken står de almar som blev centrala i den så kallade Almstriden 1971, startskottet för en nyorientering av stadens planering, från sanering med rivning av City till en mer varsam stadsförnyelse. Framför almarna, på Karl XII:s torg, står Karl XII- statyn i brons på sin sockel av granit.

Tillsammans med omgivande planteringar och biergarten-minnande teservering ger denna del av parken en air av stadspark från andra halvan av 1800-talet.

Stadsfront

Vyn angränsas till vänster av Axel Anderbergs operahus, vars staplade kubiska volymer och senare tillkomna tillbyggnader dominerar den valda vyn. Jacobskyrkan med sin renässanskaraktär på långhus och barock på tornet signerad Adelcrantz- och Hårleman tar vid på parkens västra sida. Bakomliggande bebyggelse har en varierad relativt låg skala. Sverigehuset går upp i skala i hörnet mot Hamngatan och möter där NK. NK avtecknar sig genom sina påbyggnader i vyn. NK:s klocktorn fungerar sedan 1950-talet som

identifikator för stadens kommersiella centrum. Bebyggelsen vid Kungsträdgårdsgatan har en klassisk stenstadsskala som även tas upp av PK-huset i Kungsträdgårdens fond.

Silhuett

I vyn dominerar Operan och Jakobs kyrkas torn. Längre bort sticker den smäckra NK-klockan upp. I övrigt möter en relativt samlad lägre bebyggelseskala Kungsträdgårdens grönska. Längre in i kvarteren tecknar sig NK:s påbyggnader, Kv. Styrpinnens påbyggnader (mot Norrmalmstorg), samt bakom PK-huset det nya Mästerhuset (Hästen 22) med sin högre bebyggelseskala, mot himlen.

Föreslagen volym på Hästen 21

Vy 1 från Strömbro - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget innebär att den befintliga byggnaden på fastigheten Hästen 21 rivs och ersätts med en högre byggnad. Byggnadens höjd gör att den syns tydligt från Strömbro.

Den föreslagna volymen på Hästen 21 skjuter upp bakom NK:s påbyggnader och ersätter en oregelbunden siluett med en mer horisontellt betonad.

Den lägre stenstadsskalan vid Kungsträdgårdens östra sida trappar i Kungsträdgårdens fond upp västerut. Denna upptrappning blir mer påtaglig i och med föreslagna volymen och bidrar till en viss obalans i luftrummet runt Kungsträdgården. Fortfarande bevaras dock den

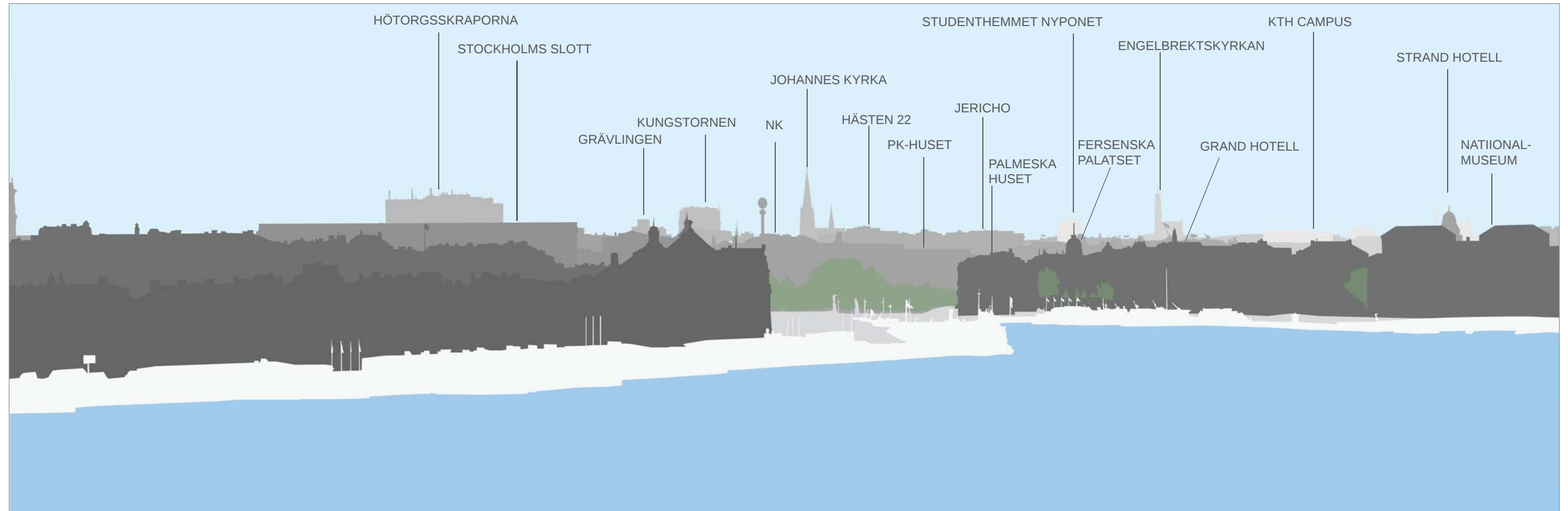
huvudsakliga karaktären med en samlad lägre stenstadsbebyggelse runt parken.

Volymens mörkare färgsättning gör att den faller undan i vyn och konnoterar ett mörkare taklandskap, typiskt för Stockholms innerstad. De omfattande glaspartierna mot söder gör ändå att takvåningarna uppfattas som fasader. Med mindre eller mer varierade fönsterytor skulle takvåningarna mer uppfattas som takytor.

Hisstornen bidrar i denna vy till ett varierat taklandskap.

▼ Påverkan på stadsbilden

Vy 2 från Katarinavägen - analys av befintlig situation

Landskapsrum

I vyn från Katarinavägen på Södermalm dominerar i förgrunden Stadsholmens omedelbara möte med Saltsjön - en gång förutsättningen för huvudstadens lokalisering. Längre bort träder Norrmalm, Östermalm och Blasieholmen fram. Vattenspegeln är det sammanhållande och karaktärsskapande elementet.

Att topografin sluttar svagt ner mot vattenrummet blir tydligt genom det intrikata taklandskapet på Stadsholmen (Gamla stan), men även på Norrmalm och Östermalm stiger stadslandskapet norrut och bildar flera konturer i en flerskiktad silhuett. Brunkebergsåsen är inte synlig som en höjd, men representeras i bebyggd form av Kungstornen och Johannes kyrka. Även Engelbrektskyrkan markerar en högpunkt i stadslandskapet.

Stadsfront

Skeppsbroradens bebyggelse bildar i denna vy en ålderdomligt representativ, närmast sluten, stadsfront mot vattnet. Vid Norrmalm tar en stadsfront vid som domineras av likaledes representativ, men mer storskalig bebyggelse med karaktär av sent 1800-tal. Den enda grönska som möter vattenrummet är Kungsträdgården. Som en kontinuerligt löpande fris mot vattnet syns de stenskodda kajerna.

Silhuett

Stenstaden har ett småskaligt taklandskap med relativt sammanhållen byggnadshöjd, med utspridda accenter i form av Kungstornen, Johannes kyrka, studenthemmet Nyponet och Engelbrektskyrkan. Som massiva byggnadsvolymer märks framför allt Stockholms slotts dominerande horisontal och Hötorgsskraporna högre likaledes

horisontella avslutning. Det moderna city avtecknar sig i silhuetten genom de påbyggnader i upp till tre våningar som tillkommit på senare år. När de storskaliga fastigheterna byggs på bildas nya enhetliga horisontaler i stadslandskapet, i denna vy främst representerat av Hästen 22 och kvarteret Jericho.

Planlagda volymer Föreslagen volym på Hästen 21

Vy 2 från Katarinavägen - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget innebär att den befintliga byggnaden på fastigheten Hästen 21 rivs och ersätts med en högre byggnad. Byggnadens höjd gör att den tecknar sig tydligt i siluetten från Katarinavägen.

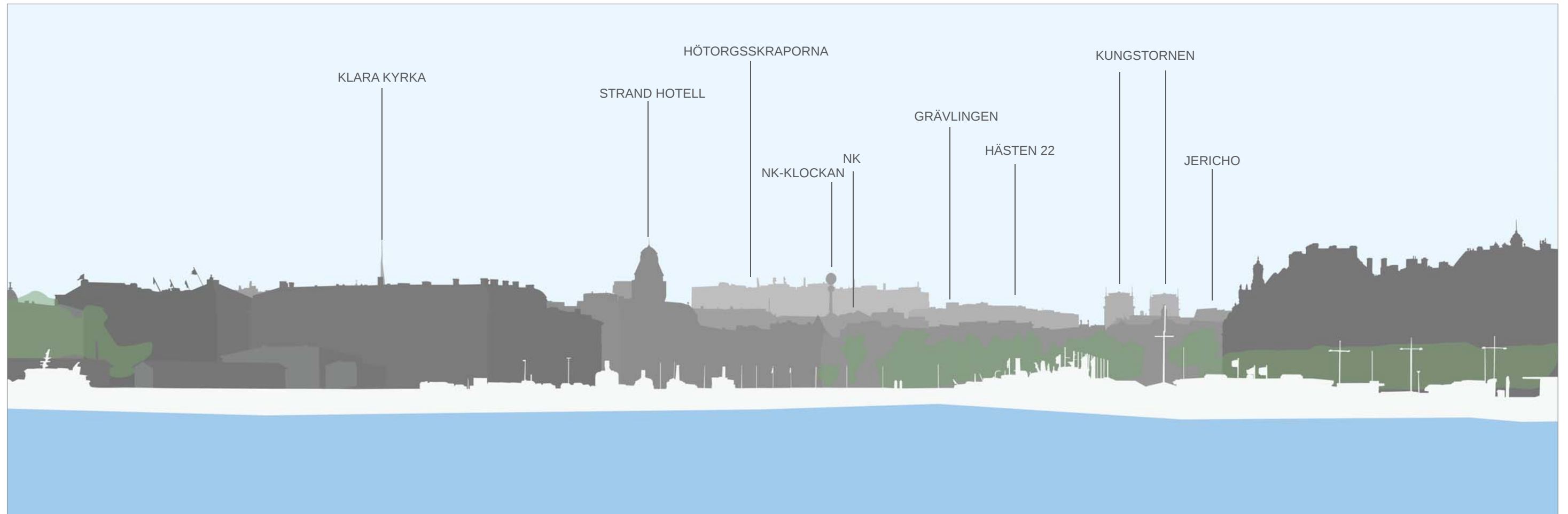
Den föreslagna volymen på Hästen 21 innebär en höjning av stadens siluett. Redan nu har en mängd påbyggnder och nybyggnader i city på och runt Brunkebergsåsen medfört en höjning i denna del av innerstaden, en slags omtolkning av Brunkebergsåsen i bebyggelse. Hästen 21 bidrar till att förstärka och fylla igen svackor i denna högre siluett. Volymen har en relativt samlad form, som varierar något genom takuppbyggnader och bidrar till en lugn och samlad siluett.

Volymen på Hästen 21 påverkar landmärket Johannes kyrka negativt genom att minska

upplevelsen av hur tornet höjer sig över den världsiga bebyggelsen. Tornets betydelsebärande funktion och symbol för kyrkans historiska inflytande minskar därmed. Det är framför allt östra hissuppbyggnaden som påverkar kyrktornet negativt när det asymmetriskt täcker delar av tornet.

Volymens mörkare färgsättning gör att den faller undan i vyn och konnoterar ett mörkare taklandskap, typiskt för Stockholms innerstad. De omfattande glaspartierna mot söder gör ändå att takvåningarna uppfattas som fasader. Med mindre eller mer varierade fönsterytor skulle takvåningarna mer uppfattas som takytor.

Vy 3 från Galärparken - analys av befintlig situation

Landskapsrum

Nybrovikens konstgjort rundade vattenspegel för blicken in mot city där Hötorgsskraporna och Kungstornen markerar läget för Brunkebergsåsen.

Det naturliga landskapet är inte längre synligt utan representeras av tuktade alléplanteringar vid Strandvägen och Berzelii parks frodiga grönska.

Stadsfront

Stadsfronten mot vattnet består av en relativt sammanhållen låg bebyggelse som endast bryts av Strand hotells torn. Stenskodda kajer möter vattenrummet och dess skärgårdsbåtar.

Den äldre bebyggelsen i stadsfronten har till största delen putsade fasader i varma kulörer, medan det modernistiska city som tornar upp sig bakom har ljusare glasfasader i kallare toner.

Silhuett

I denna vy syns den äldre stenstadens finmaskiga horisontella, men sluttande taklandskap uppbrutet av skorstenar och dekorativa tornuppbyggnader. Det kontrasterar mot citys högre och mer klossartade avslutningar mot himlen. Citys raka takavslutningar varierar framför allt av uppstickande ventilationsanläggningar.

I silhuetten avtecknar sig som samlade uppstickande volymer främst Strand hotells torn, Hötorgsskraporna och Kungstornen.

▼ Påverkan på stadsbilden

Vy 3 från Galärparken - analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget innebär att den befintliga byggnaden på fastigheten Hästen 21 rivs och ersätts med en högre byggnad. Byggnadens höjd gör att dess takvåningar tecknar sig tydligt i siluetten från Galärparken, bakom Mästerhuset.

Den föreslagna volymen på Hästen 21 innebär en måttlig höjning av stadens siluett. Redan nu har en mängd påbyggnder och nybyggnader i city på och runt Brunkebergsåsen medfört en höjning i denna del av innerstaden, en slags omtolkning av Brunkebergsåsen i bebyggelse. Hästen 21 bidrar till att konsolidera och fylla igen svackor i denna högre siluett.

Takuppbyggnaderna bidrar i denna vy till ett varierat taklandskap.

Volymen skymmer delvis det första hörtorgshuset vilket skulle ha kunnat påverka ensemblen med de fem skysraporna som ett sammanhängande landmärke negativt. Den beslutade påbyggnaden på Hästskon 12 kommer dock i denna vy att skymma de andra höghusen på liknande sätt. Det gör att volymen på Hästskon 21 i denna vy snarare bidrar till att de fem trumpetstötarna avtecknar sig på ett likvärdigt vis.

Volymens mörkare färgsättning gör att den faller undan i vyn och konnoterar ett mörkare taklandskap, typiskt för Stockholms innerstad. De omfattande glaspartierna mot söder gör ändå att takvåningarna uppfattas som fasader. Med mindre eller mer varierade fönsterytor skulle takvåningarna mer uppfattas som takytor.